

zeruko ARGIA

IDAZKOLA TA BANAKOLA: OKENDO, 22 - SAN SEBASTIAN - TEL. 426666 - PREZIOA: 7 PEZETA

Joxe Azurmendi POETA ETA IDAZLE

Edo idazle eta poeta. Ez dakit nola litzakeen egokien. Dena den, Joxe Azurmendi produzio handiko gizona da. Jakin, Z. Argia, Olerti, Egan, Anaitasuna e.a. inoiz esku-ratu dituenak badu bere berririk. Artikulo asko eskeini ditu han eta hemen. Oraintsu berriz, bi liburu mardul aterata plazara. "Hitz Berdeak" eta "Hizkuntza, Etnia eta Marxismoa".

Joxe Azurmendi gaztea da orai-dik. 30 urte. Zegamarra. Arantzazuko praila. Hoi enklasekoa, Fran-ziskotarra, alegia. Azken zazpi ur-te hauetan atzerrian bizi da. Atze-rrian egin degu topo, eta solasaldi hau izan.

—Aizu Joxe, noiztik zera poeta?

—Poeta-poeta, ez dakit. Ama-zazpi bat urte nituelarik ekin nion poesia egiteari, eta gogotik aritzen nintzan. Oraindik ere gordeak ditut orduan egindako zenbait. Gor-deta edukitzeko opeak dira noski. Lehenengo koadernoak erderaz be-te nuen.

—Noiz argitara zenuen lehena?

—Euskeraz eta Olertin argitara zidaten lehenengoa. 1964 inguruan izango zan. Geroztik gehiago ere argitara zizkidaten. "Hitz Berdeak" liburu horretan agertzen diranak ere, garai horretatsukoak dira, hain zuzen.

—Zerk eragiten dizu poesia egi-tera?

—Errazena eta tradizionalena ere horixe litzake, baina ideolo-giazko erantzunik ezin eman ne-zazuke. Alperrikakoa litzake, eta, gainera, nola eman ere ez nuke asmatuko. Gauza oso sinplea da: egin egiten da ta kitto.

—Berezko grina edo...?

—Ez dakit. Sortu egiten zitzai-dalako ekin niola esango nuke. Sortu ez noski poesia bera. Hori lan luzearen fruitua izan ohi da nigan behintzat. Poesia egin nahia, edo beharra sortzen zitzaidan. Barre-nean neraman hura era konkreto horretantxe mamitu nahia edo... Batzuek egunkariak idazten dituz-te. Nik poesia. Egin grina behin-tzat, nahiz eta nere ahaleginen er-diak baino gehiago paper zorroan bukatu. Ohitura bihurtu zitzaidan hori, eta ez daukat ohitura txar-ztat.

—Zure poesietan arki ahal dite-ke gai nagusi bat?

—Baietz uste dut. Nere poesie-tan gai oinarrikoa GIZONA da. Nere gizon hori berriz, animali er-lijoso eta kritikito eskektipoa da. Beste zenbait poesietan, nere aita-ren heriotza, edo heriotza bera

huts hutsean. Beste batzuetan giro politiko ta soziala e.a.

—Aizu Joxe, literatur urriko he-rritzat jo ohi dugu gurea? Poesian ere berdin esan ahal ditek?

—Inola ere ez. Ez da norbai-tsuek uste bezain urria.

—Euskal prosari ala poesiari de-rizkiozu hobe?

—Nik, historia osoari begira, pro-sari.

—Poesian zein onena?

—Galdera horri ez dago eran-tzuterik.

—Bainan..., zeure maixutat edo eredutzat aukeratuko zenuen...

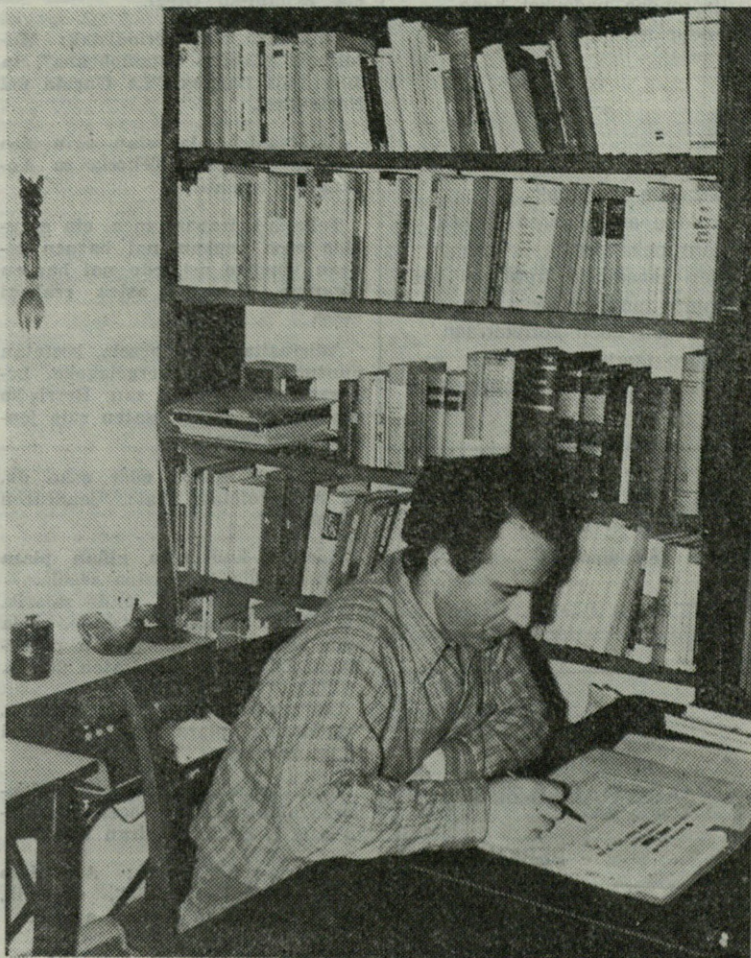
—Poesian ez dakit erabateko maixu edo eredurik behar litzakeanik ere. Neri behintzat etzait atsegin inori oxoki jarraitzea, eta nolabaiteko maixuak egunetik egu-nera aldatzen dira. Nor izan dudana gustokoena, bai, esan dezaizuket. Dudarik gabe Etxahun.

—Ta hori...?

—Hori zergaitik? Aspaldian ez det irakurri eta zail zait orain bertanbera, arrazoia ematea. Etxa-hunek badu indar eta bizitasun berezi bat. Eta egun esango litzake-nez, haren poesia ez da poesia "pribatua". Herri osoarena daite-ke, edo gizadi guziarena nahi ba duzu. Problematikarik orokorrenak pribatu, bere-bere bihurtzen ditu Etxahunek; eta bere-bere dituen haiek ere-andrearekin hau edo ho-ri duela, etxetik ihes egin beha-rean dabilela-guziekiko kutsu na-barmenez dariete. Forma alderdi-tik dariete Forma alderditik ber-ritz nahiz eta erregelak errespe-tatzen gehiegi saiatu ez, espresio bikaina du. Koplalaria zenez gero, esatekoa banatzeko tankera, hau-tatzen duen hiztegia, sintaxiaz ba-liatzeko era e.a. Poesia juzgatze-ra koan guzti hau kontuan edukitze-koa da.

—Etxahun, koplalaria eta poeta esan duzu. Bertsolaritzak eta poe-siak ez al zuten lehen egun baino lokera estuagoa?

—Bai. Bainan urrutitik asiz gero, herri guzien historian dakusgu fe-nomeno hau. Dantza, kantua-gure kasoan bertsoa eta poesia ez dira berez hain bereiztu errazak. Gero-ra ordea, usadioak eta kulturaren beraren eraginak behartzen ditu hoiek espezializazio aldera jotze-ra. Eta espezializatuz gero, saka-banatu egin behar. Bainan, gure artean bereizketa hau ez da zen-bait tokitan bezein nabarmena, poesiaren eta bertsoaren artean ba-

tik bat. Bertsolaritzak bizi bizirik dago eta poesiak ez daduka hori ahazterik.

—Zuen poesia molde berri ho-nekin ez al da bereizte hau guziz burutu?

—Forma konbentzionalaren al-derditik bai, bi bidetatik dijoaz gaur. Sortu dira ordea lokera ber-riak. Ni, neu ahalegindu izan naiz ene poesietan bertsolaritzako zen-bait zeraz baliatzen. Eta egungo zenbait poesitan, nere poesietan baino garbiago nabari daiteke hau bera. Arestik, adibidez, esku apa-ta du horretarako.

—Aizu, eta... gaur egiten al duzu poesiari?

—Ez. Edo oso guti. Egindako as-ko dadukat oraindik, noiz landu-ko, bainan. Prosarekin sartu nin-tzan eta berak kentzen dizkit or-du guziak.

—Lotu gatazkaizkion orduan pro-sari Hizkuntza, Etnia eta Marxis-moa duzu zure lanik handiena. Noiz burutua duzu?

—Azkenengo lau urte hauetan etengabe Marxismoa eta herri ara-zoa azterkatzen jardun naiz. Urte hoi en fruitua dira horri hoiek.

NON ZER		
● ANDOLIN EGUZKITZARI ERAN-TZUNEZ		
Larresoro	3	garrenean
● ARABAR INDUSTRIAREN EGOERA		
Ezkibel	3	garrenean
● LAN-EZAREN BELDURRA MEN-DEBALEAN		
Ansola	5	garrenean
● LEHEN AROEN AGERKETA (II)		
Aizpurua	6	garrenean
● LIBURUAK		
... ..	7	garrenean
● ZINE		
... ..	7	garrenean
● KRISTO KARTZELAN		
Arostegi	11	garrenean

kuntza eta Etnia aipatzen dituzu. Herri baten bizitzan zer garrantzi ematen diozu zuk hinkuntzari?

—Gizonarekiko edozerk imper-tantzi erlatiboa du. Bainan, gizarte bat, gizona bera, herritasun ikus-pegitik, herritasun mailan, aztertu nahi badugu, hizkuntza dugu ezaugarririk inportanteentakoa. Ez dut uste, horrela, generalki, inportan-teena den edo ez, esan daitekenik. Herri bakoitzak, garai bakoitzean ezaugarri ezberdinak dezazke, bai-nan edozeinetan ere garrantzitsue-netako bat denik...

—Eta gurean zer...?

—Bueno, gurean dudarik ez da-go. Nerekiko itxukeriaz edo bo-rondate txarrez bakarrik pentsa daiteke beste bat nagusiagorik da-gerkigunik ere. Izan ere...

—Segi, segi!

—Nik inola ere onartzen ez du-dana honoko hau da: Herritasuna langileria mailan definitu nahia. Holakorik ez da inoiz eta inon gertatu. Edonon eta edozein era-tako pentsa eta ekintza egituretan azterkatzen badugu, ez dugu —3 edo 4 fanatiko kenduz gero— ho-rrelakorik ezer arkitzen. Gure he-rrian bakarrik gertatzen da hau. Marxismo berri bat asma ezinean dabiltenen artean nonbait. Eta tradizio bat beren interesen azpian jartzeagatik.

—Zer dala eta ote, gure herrian, ain zuzen?

—Arrazoi taktiko eta sujetiboak aparte utzi, ta informazio falta handia degula esan behar. Horre-gatik ni, nere liburuan, informa-zioa ematen saiatu naiz. Neure ir-tzia ere bai noski. Beti, ordea, le-hentasuna informazioari emanaz. Agertzeko dauden lantxoetan ere hori bera egiten dugu, beste ba-tzuek eta nik elkarrekin. Aurrera ere hortan jarrai nahi nuke.

—Hori! Zer asmo dituzun esan zazu!

—Zehatz ezer guti esan nezake. Literatur teoria marxista azterka-tzeko gogoia ba daukat, eta ari naiz zerbait. Marxismoak, gain-egituraz jotzen dituen agerpenez diona ber-pentsatu beharra daukagu. Hone-tantxe bai dago, nereikiko, marxis-moaren hutsunerik handiena. Er-lijio prolema, kultura problema, literatur prolema, historia zer den, guzi hoiek elkarloturik daude ta prolema bizi biziak dira gure ar-tean. Badaukagu, nahi izanik be-hintzat, urte batzuetako lana.

—Zer dala ta hain zuzen Mar-xismoa?

—Zer nahi duzu. Gure hazaldia marxista tradizioa ezagutu beha-rrean aurkitu da. Eta nik neure erara marxismoari aspalditik diot nere maitasuntxo, hura tradizio europear osoaren barruan hartuz, noski, eta ez esfera sakratu bate-tan. Gainera marxista tradizioak zerikusi handia du egungo gaz-teengan. Horregatik ekin nion.

—Bainan, marxismoa eta herri arazoa.

—Noski. Guretzako garrantzi izu-garriko prolema bai derizkiot. Izan ere, zenbait elkarriketa, zenbait eztabaiden ondoren, gure artean oraindik gauza asko ilun, aztertu gabe genduzkala konturatu nin-tzan. Nere inguruan nekusan an-timarismoa, nazkagarri zitzaidan, inguruko marxismoa, arrotz. Zen-bait lapikotan egosten den mar-xismoa izan ere mingotza da. Ezin nuen eraman. Galaren inportan-tzia erakusteko, horra oraintxe Garateren bigarren liburu.

—Zer derizkiozu?

—Ona. Ikaragarri ona. Ez dut beste halako lanik inon ezagutzen.

—Zure liburuaren tituloan Hiz-

ELURREKO

BERTSO BERRIAK NERE BORDATXOTIK

YOSTAKETAN

— 1 —

Txakur bat daukak etxean ez du egon nai pakean ollo, ta kato, ta askatasuna danak ill artean. Guztia bere kaltean ijitoakin batean nai, ta nai ezko, lotu bearra dadukat katean.

— 2 —

Ijitoz inguratuak bai gu, ollo ta katuak arkitzen gera azpalditxotik txoll-nai gabetuak Txakurak dauzka deituak bere gan konbidatuak bañan zaunkari jaramonik ez ez dira tontuak!

— 3 —

Txakurra lotu dut bañan ijitoak beren naian aske dabilltzea esker, eskubi beian, eta goian Ollaxkoaren usaian noiz jango ote duten maian txakurrarekin lotu litezke katearen mallan.

— 4 —

Txakurak bere artean ez banegoke katean laxter lirake nere etxetik beren parajeen Emendik aia joatean aien barruti trixtean ez dute izango allo jaterik ez, nere ustean.

— 5 —

Nik ez dut geiago ilko eskarmentua betiko askatasuna galdu dut eta noiz da biurtuko? Poz-pozik nuke artuko barilakete lortuko itxaropena badaukat baño ez-dut iritxiko.

— 6 —

Agur ollo, ta katuak bazauste ikaratuak barkatu arren, arren barkatu nere pekatuak Neri emandako tratuak katean amarratuak jarri nin duen zoritxarrean jeniyo txartuak.

IRUZUBI

MITXELENA

BITXITEGIA - ERLOJUTEGIA

Euskaldunak eskatu salneurriak (deskuentoa)
Avea. de Francia, 1
— IRUN —

JASO-GAILLUAK

J. A. JASO-GAILLU-ZUBIAK
PERKINTZA

Idazkiak honera zuzendu: Apartado 29. Urrut. 89 18 20. ORDIZIA
ISASONDO (Gipuzkoa)

Bodegón

Alejandro

Alejandro'ren Bodega dago Donosti'ko txoko baten, bein ezagutzen dutenak zintzo takite aruntz josten. Nai dan aukera be-dezu beti jaten bezela edaten, oberik ezin arki ditek marko ta ondo ematen. Fermín Calbetón, 4

DONOSTIA

Berriz-erako aldi izan genduen igandean. Azaldu gabe etzegon gelditzerik.

Sarritan esan degunez, beste batzuren lanez baliatzerik etzaigu gustatzen, geronek egin al izan ezker. Lasai idazten du batek norbere begiz ikusitakoaz.

Eguardirako inguratzeko eskaria genduen Urzelai jaunarengandik.

Gizatalde ederra bildu giñan bazkaritarako denboran. Bizpairu emakume ere baziran.

Erriko alkate jaun Pedro Mari Azpiri genduen alboan.

An ziran Alfa Etxeko kargudunak, Julian Unzeta Barrenetxe jauna, Felix Aldazabal jauna, Felix Imaz jauna, ta abar. Bazkaldarren artean probalari auek ikusi genitun: Aia-ko "Izeta", "Markiña-ko Leioa", Mujika-ko Elorriaga, Azkoiti-ko "Gaintza", Lasarte-ko Telleria, Ordizi-ko "Argoin", eta Ernani-ko Otegi.

Izparkari edo periodistak: Munibar, "Correo Español-ekoa", ta Jose Luis Bengoa, "La Gaceta del Norte-koa".

Arratsaldeko lauretan egin zan zozketa (sorteo) Telleria ta Antzua-ren artean.

Telleria-k irabazi zuen, eta esku-bide osoa zeukan nai bazuen lanean lenengo asi, edo nai bazuen bigarren. Lenengo astea erabaki zuen.

Adierazita zegon bezela, bostetan puntuan asi zan norgeiagoka. Lepazurreraino bete zan Berriz-ko probalekua. Aretxi esaten zaio jendearen emana!

Euskerak esaera eder asko du, ta auxe oietako bat: "jendearen emana".

Bereala konturatu giñan plaza txarra, zailla ta gaiztoa zegola. Barrenen ainbeste jende zalarik, eta ainbat tabako-erretzaille, euria egin balu bezela busti zan probalekua. Lurrin txarra izaten da ori.

Ikaragarritzko korredore mordoa. "Ogeitamar plaza baietzean" asi ziran deadarka.

Idiak lanari ekin ziotenean, denboraz aldatu ziran: "ogeitalau plaza ezetz", entzuten ziran otsak.

Telleria-ren itzaiak: Azkoiti-ko Luis Alberdi "Txikia", aurretik, eta "Markiña-ko Leioa", atzetik.

Idiak arri-gaiñean artutako zama (karga): 30 kilo.

Ogeitamar minutuan egindako lana: 23 plaza, 3 metro ta 12 zentimetro.

Jendea oso beldur, oso kezkatu.

Etzirudien marka aundia, baiña probalekua zer kondiziotan zegon kontuan izan bear. Batentzat txarra zana bestearentzat ere ala izango zala, kalkulaten zuen begira zegonak eta probaren berri zekien bakoitzak.

Andiagok, astunagoak, "Antzua-ren" idiak. Oi zalata, karga aundiagoa artu bear arri-gaiñean: 210 kilo juxtu-juxtu.

"Antzua-ren" itzaiak: Yosu, aurrekaldetik, eta "Antzua-ren" semea, atzekaldetik.

Egin zituzten egin zitezken guziak. Alperrik; ezin iritxi aurrekoaren maillara. Asiera ona eman zuten oso. Gero, denborak aurrera zijoazen bezela, geldidunak egiten asi ziran; berotzen, nekatzen.

Ogeitamar minutuko jarduna amaitu zutenean, au izan zan emankizuna: 21 plaza, iru laurden, metro bat eta 40 zentimetro.

Gutxi palta Telleria-ren markara eltzeko, baiña palta.

Alfa Etxearen lenengo saria, 55.000 peza balio dituen belar-ebateko makina, Lasarte-ra etorria da.

Igaz, bat, aurtien bestea. Etabil makal, alajaiñetan!

Egin zuten baiño geiago etzegon egiterik; saiatu ziran baiño

geiago saiatzerik er ez, nola idi ta ala gizon.

Plazako jueza, Bizkai guzian ain ezaguna dan Pio Berrio jauna izan zan.

Bizkai-ko Federazioak bidali zuen gizona: Migel Villar jauna, emaztea lagun zuela.

Oso erakunde edo "organizazio" bikaiña, Berriz-en oitura dutenez.

Eduardo Urzelai jaunari etzaio atsegin erdipurdiko gauzarik; egitekoak garbi ta jator egin, edo ezertan asi ez.

Neurketa estu ta latza, emandako agiriak ederki adierazten dute-nez.

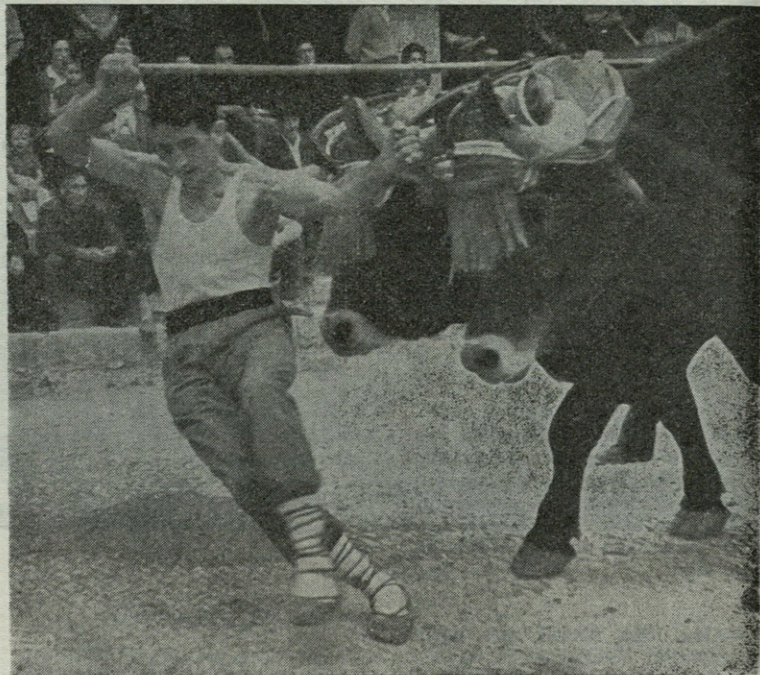
droa, kubikoa, erretangularra, bo-robilla..., nai duena!

Bigarrena:

Arriaren pixua izendatzeko eskubidea eman dezaidala neri, ta 50 kiloren bentaja emango diot. Ark aukeratzen duen arria baiño 50 kilo astunagoa izango da nere.

Nai duen arri-klaserekin, eta tandak ere ark nai duen luzapena izango dute.

Jokoa egiteko garaian amarna milla duro botako genituzke alde bakoitzetik seiñale modura. Nola-ko jokoa nai duen, edo zenbat diru joka nai duen adierazi dezala berak, esandako seiñalea bota ondoren".

Lenengo saria nora joaten zan jakin nai genduen, probalari bi puntuetan berdin zeudelarik. Jakin genduenen etxerako bidea artu genduen, artean Mujika-ko Elorriaga lanari ekiteko zegola.

Bigarren sariari zegokion maki-naren balioa: 28.000 peza.

Ona au ere, noski, baiña tarte aundi xamarra lenengotik.

Izurak zoriontzen ditugu: Telleria, "Antzua"ta Elorriaga.

—oOo—

Oraindik oraintsu, Astiasu-n bizi dan "Paskueitsoro" txikiak desapio bat bota zion periodiku bidez "Endañeta" aundiari.

Otsailla-ren ogeitabia, astearte illunabarra.

"Endañeta" indartsuak jo zituen gure etxeko atek; bixitalari izan genduen.

Gogoratuko zeratenez, beren pixuen dobleko arri kubikoekin jokatzeko kontuak esan zituen "Paskueitsoro-k".

"Eguna ta ordua jarri zituen Donosti-ra biltzeko —asi zan esanaz "Endañeta"— baiña ni ez nintzan joan batere.

"Paskueitsoro-k", izan ere, bi illa-beteko epea (plazoa) eskatzen zuen, eta ori denbora gutxi da tankera ontako norgeiagoka baterako pres-tatzeko.

Etorri naizen ezker-jarraitu zuen esanaz "Endañeta-k"—nik ere aukera bat edo beste jarri nai nizkioke "Paskueitsoro-ri".

Lenengoa:

Geu bezelako bi (doble) pixa-tzen duten arriak erabiliko genituzke, baiña ogeitabosna kilo gaiñetik erantsita.

Bosna edo zazpiña minutuko iru-na tanda egingo genituzke. "Paskueitsoro-k" aukeratu dezala. Berdin zait amarna minutuko tandak eskatzen baditu ere.

Nai duen arri-klasea aukeratzeko eskubidea ematen diot: zilin-

Bostekoa luzatuz agur egiñik urrutiratu zanean, onoko pentsamentu auetxek erabili genituen.

"Endañeta-ren" gaurko pixua 102 kilo dala jakiniñ, bere dobleko arriak 204 kilo pixatu bearko luke.

Oiek guziak gutxiegi balira bezela, beste 25 kilo geiago erantsitza eskatzen du gaurko desapio ontan.

Eztirudi sinistekoa ere.

Arrigarri da gizon batek orren-beste indar izatea. Zearo arrigarri!

"Endañeta" arro bat, edo kaxkarin bat izan balitz, sinistu ere ez genion egingo.

"Zoaz kontu orrekin eta erronka oiekini beste toki batera".

Baiña, ondo dakigu orrelakoa ez-tala, ta emandako itza betezale dala ere bai.

Egin ezin lezaken lanik ezta aitatuko, ta ain gutxi periodiko-etan jartzeko agindu. Alde ontatik eztago beldurrik; ezagutzen degu "Endañeta".

Desapio onek ez al zuen merezi "Zeruko Argia-ren" orrialdetara ekartzetik?

Idatzitakoa or gelditzen da. Emendik eun urtera ere (euskera-rik bizi bada beintzat), norbaitzuk konturatu dira gure indartsu auen trebetasunez.

Barri

LA CASA
DEL CAFE

Juan Iriondo

San Marzial, 19 - Urrut. 413801
Donostia

Eskolak sei urte bitarteko umeentzat

Gure aurtzaroan ez zen ia pentsatu ere egiten ain txikiak eskolara bidaltzerik ere. Bidaltzen baziran ere, bidez zerbait ikasi egingo zutela eta, etxean pakea emateagatik igorri ohi ziran.

Eskola barruan, berriz, geldi eta txintxo egotea eta ahal zenik eta azkarren irakurtzen eta idazten ikastea, zituen aurren aurreneko lanak.

Jaio baiño, gutxienez, 20 urte lehenagotik asi behar omen du aurrak ezitzen, esan du norbaitek. Jakina gurasoen esku dago asko, aurraren izaera. Nolako gurasoa, alako aurrea. Guraso-lanak ezin ondo egin, ordea, umetan eta gaztetan gertutu ez denak.

Ez dirudi, baiña, garrantzi aundikoak dira gizakiaren bizitzan aurreneko sei urteak. Eta ajola aundikoa, urte oietan, orobat eskola. Ez irakurtzen eta idazten ikasteko, alegia, burua argitzea, irudimena biziortzeko, nor bere izkuntza lantzeko, lagun artera irekitzeko, norbere buruaren jabe izaten asteko eta abarretarako baiziki.

Millakak dira urte oietako umeak Gipuzkoan. Oietatik asko kalean edo etxe zuloan. Gurasoen ezjakintasunagatik edo modurik ezagatik batzutan. Lekurik ezagatik askotan.

Araza ori zuzendu nahirik datoz orrenbeste "parbulario" Gipuzkoara. "Etxeko izkuntzan" eskolatuko dira aurrak. Poliki-poliki pasako dira euskeratik erderara eusalduna. Berdin erdaldunak ere euskerara. Sei urterako bi izkuntzak ikasirik egotea nahi litzake.

Baiña gauza bat da legea, gauza bat asmoa eta bestea ala izatea ala gertatzea. Non daude bi izkuntzak dakizkiten irakasleak? Non urte oietako umeentzat gerturikakoak?

Ekin zaio ikastetxeak jasotzeari baiña pentsatu al da legeak eskatzen duen ori nola bete? Titulodunak ez badago ez al litzake obe euskaldun neska argi batzuk ortarako gertutzea eta gauza-zaia ikastaro batzuen bidez? Aski al da irakasle titularen jabe izatea? Zer egin behar du eskola batean umearen izkuntzarik ez dakian irakasle batek? Zail da pedagogiari eta sikologiari parra gehiago egitea. Ez al da titulu guztiak eskuan dituen baina obea molde piska bat, gertuera apur bat eta umearen izkuntza dituen irakasle jator bat? Gogoan edukiko al dute, noski, gure erri-etxeetako jaunak legeak eskatzen duen, bi izkuntzarako irakaskintza orri, erantzuterakoan!

Baiña au oso erraz egin dezakena Eliza da. Elizak ugaldun deazke errazen, era ontako ikastetxeak. Badu legearen esku-bidea, badiu lekuak, badu eskarmentua.

Ez gera buruz mintzatzen ari. Or dago andereko laguntzailleen lan bikaina. Obe tituloaren jabe balira. Baiña badute titulodun askok ez dutena: gogoia, moldea, iraunpena, euskera, kezka...

Ez da itsu-itsuan artuko gendukean bide berri bat. Ezaguna dugu lehendik ere. Uta ona eta ugaria eman du bere akats eta guzti ere. Beren buruen jabe izateko bideak erraztu zaizkie gazte batzuei. Euskal Erriari laguntzeko egokiera izan dute kultura maillan, Bere aurrak euskal giroan ezitzeko era Euskal Erriak.

Orregatik dei egiten diogu berriro Elizari. Gogoan eduki dezala Euskal Erriko ume oien etorkizuna, esaten diogu. Izan dedilla eskolentzat lekua praille eta mojen ikastetxeetan. Zabal-tzen joan ditezela parroki-etxeak.

Arabar Industriaren egoera

Jan honetan, Arabako ekonomi industrialaren berri emateko, hemengo «Cámara de Comercio e Industria» delakoak agertu berri duen azken ikertzapenaren laburpena emango dizuet. Joan den urteko azken hiru hilek dagozkien datuak erabiliko ditut.

Arabar lantegi guztiek jarritako produkzio-ahalmenetik ez-erabiltako produktuek ehuneko hogeit bi bikoia izan da. Erakusle honen bidez indargabe eta ahuleriaren zantzu garbi agertzen zaigu oraindik, nahiz abenduan hobeagotze tipi bat izan.

Ohitura izaten denez, ugazaba gehienek diote eskariaren ahuleria eta ezberdintasuna izan dela geldione honen zioa. Kanpoko azoketan dagoen konkurrentziaren ondorioek eta langileekin zailtasunek berriz urrutitik jarraitzen dute.

Taldeka azterketa eginez, inber-sio-ondasunen enpresek gutitu dutela produkzio-ahalmenaren erabiltzea nabaritzen da. Alderantziz, bitarteko eta kontsumo-ondasunen enpresek erakusle honen eboluzioa positibo bezala azaldu da. Alde honetatik bitarteko-ondasunen fabrikazioan egungo hobeagotzeko jarraipena diote prebisioek. Bitartean inbestizio eta kontsumo-ondasunen enpresek gaurko mailan iraungo dute.

Aldi berean, prezioen joera gorantz doa eta inflazio-jokabideak ekarrit. Honela, eta hitz gutitan esateko, joan den urteko beherantzako mugimendua bezatuta agertzen da, eta hau ekonomia-bizkotzerako lehen pausoa daiteke.

INBERSIO-ONDASUNAK

Hiru hile hauetan, erakusleak hobeagotuta irailaren azken egunetan, galduta da eta talde honen ez-erabiltzea ehunetik hogeit eta amaikakoa izan da.

Eskariaren makaltasuna izan da, talde honen ugazaben uesten, erabiltzearen mugaearen zioa. Baita erbestetik ekarritako produktuen konkurrentzia ere.

Talde honen sektore guztiek nabaritu dute ez-erabiltzearen ugartasun hau, batez ere transporterako materialena. Honela produkzioaren jokabideen prebisioak haren gutitzez hartzen du, nahiz aldi luzeagorako aurrerapen tipi bat lortu. Taldeko salneurriek gorantzako jarraituko dute ersturen menpean.

BITARTEKO-ONDASUNAK

Hile hauetan lehenengo tartean

Agur lankide hori:

Oker ez banago,, behin bakarrik izan diat hirekin buruz buru mintzatzeko aukera: Zuberoan hain zuzen. Agian oroitzen haiz. Handik aste batzutara Arestik, oso adiskide antzera eta onez-onean, «munstro»-tzat salatu hinduen. Zertan hi «munstro»? Gure hizkuntzaren jabe-kuntza azkarrean: hilabete batzutan, azaldu zuenez, euskara ederki menderaturik bait hedukan. Ni neu ere harrituta utzi nindan; eta euskaltzaleen belauen berrian etorkizun dirdaitsua somatu uste izan nian higan. Hala biz!

Zuberoan ikusi genian beraz elkar lehenengo aldiz. Eta, geroago azalduko denez, zuberotar giroak bilduko gaitik biok berriro.

Z. Argia-ren Otsailaren 13-ko hurrezkenak irakurri dizkiat. «Eskualdekerian» erori omen nauk. Beste hitz batez esateko, «super-giputz» horietako bat bihurtu nauk, hire uestez; eta horregatik proposatu diat proposatu dudan bidea. Hik, berriz, «bakar-bakarrik euskalduntzat hartzen duk heure burua».

Hire irizpide horiek benetan poz-putz nautek. Eta, sinistuta ekon, ezin zitzakeat gaizki har: ados nauk osoki, eta neure burua ez diat somatzen «super-giputz» horien artean. Aitzitik, beharbada donostiarra naizelako aitor-mota honetan ausartago izaki, behin eta berriz esana eta idatzia diat ez dela gure gipuzkera inundi ere euskalkirik jatorrena. Gauza berbera irakur dezakek «Hizkuntza eta Pentsakera» neure azken liburuan. Hau idatziz, bestalde, ezaguna den egia bat gogorazi eta birresan besterik ez diat egin.

Euskara idatzia batasunaren arazo zail honetan, ordea, hautakizuna ez duk guretzako ximplea. Badituk, noski, hizkuntzaren beraren mailako arrazoinak: gramatikari edo hiztegiari dagozkienak, hitz batez. Baina badituk ere beste arazo batzuk, oso kontutan hartekoak: arrazoin soziologikoak, esate baterako. Eta badituk, era berean eta azkenik, beste arrazoin praktikoa; alegia, errealista izanda, helburura iristekotan ahaztu behar ez diren arazo-alderdiak.

Mitxelenak arrazoin hauek guztiak gogotan hartuta, bide bat proposatu ziguk aditz-PARADIGMA dago-kienez: gipuzkera osatuaren bidea. Hau eginez, R.M. Azkue jakintsuaren proposamenduari eutsi zio; eta geroztik ere, bere ideiez eta bere izkribuez anitz idazlek

baino produkzio-galga goliagoak lritxi dituzte talde honen enpresek. Ez-erabiltzearen maila % 22-tik % 17-ra gutitu da, hain zuzen. Eskariaren ahuleriak jarraitzen du eta alde batez finantzitzeko zailtasunak. Hala ta guztiz ere, talde honen sektore guztiek produkzio-mailen hobekuntza eduki dute, bainan infra-erabiltzearen maila handiegia da sektore batzuetan, alegia, altzairu eta burnizko lantegietan.

KONTSUMO-ONDASUNAK

Talde honek hobekuntza lortu du ere. Ez-erabiltzearen maila ehunetik amazapi batetan jarri da, eta lehengo epean % 21 bat izan zen.

Talde honetan, eskaeraren ahultasunarekin batera, inportantzi gehiago edukit dutela esportazioen gutitzeek eta langileekin gorabeherak ikus ditzakegu. Elkatze eta edarlen eskaria eta eungal eta kontsumo-erako metalezko artikuloak gorantz doaz, eta bitartean kontsumo-kimikoenak lehengo orekan iraunten dira.

hartu duen bideari. «Paradigma» hitza erabili diat; eta hitz horixe erabili behar, gipuzkeraren aditza bere horretan ez bait dut nik behin ere proposatu: «duket» eta «na-teke» esali osoak galtzea hukek hori, esate baterako; edo «ikus/ikusi» eta «gerta/gertatu» diferentzia funtsezkoa nahastea. Biderdia bilatzen ari gaituk. Horra dena. Eta muturretatik urruntzeko joera hori ez duk nigan berria. Amets egitea erraza duk; baina euskal arazoa euskaldunekin eraman behar diagu aurrera.

Gauzak honetaz gero, aitor izkutu bat egingo diat. Hizkuntza-arrazoin soilak kontutan hartuz gero, zalantza izpirik ez legokek ene uestez. Argi eta garbi esango diat: ZUBERERA proposatuko niake nik neuk, zuberera osotua. Zertaz osatua, gainera? BIZKAIERAZ ETA BAXENABARRERAZ. Hauxe duk egia hutsa.

Zergatik hori?

1) *Bokaleei* dago-kienez, zuberak bakarrik atxiki dik, ene uestez, gure bokale-egitura seikun jatorra. Zuberotarrek «gü» ziotek, baina «güre»; «hüra», baina «gütü» zü», baina «zütiela».

2) *Kontsonantei* dago-kienez, berriz, Zuberoan bakarrik berezten dituk (pitin bat Baxenabarren ere bai) «s»-ren eta «z»-ren bi motak: soinu-dunak (sonora, sonore) eta soinu-gabeak (sourde, sorda). Zubereraren aberastasun honek, hain zuzen, betidanik kaltetu dik zuberotarren idazkera: Oihenartez oroitzea aski; edo Gavel-ek 1960-an egin zuen proposamenduaz (ikus «Gure Herria»), gaur arte, biderdi bila ari garelako, bazterre utzia. Zuberotarrek, jakina denez, leunkiago esaten dizkitek «kaserna, aisa, espusa, desiratsen» (soinu-dunak); gainerako «s» soinu-gabeak baino. Era berean, leunkiago «plazera» eta «ezne», esate baterako, «zü, zütütü» eta «izan» hitzak baino. Bi soinu hauek galtzea onartu ezina duk.

3) Antzina Euskal Herri guztian hedatua izan zen H «madaritu» (???) gaur arte ongi atxiki dik zubererak. Eta hemen ohar bat egin behar diat: zubererak «eri/erhi» bikotea berezten dik; «zori/zorhi»; «bati/bathi», «belar/belhar», «ote/oth», «oker/okher», «hala/ala/alha», «gari/garhi», eta abar. Baionan eta Arantzazun onartu den bidea biderdixto praktikoa bat besterik ez duk izan. Hizkuntza soilari begiratu, astakeria handi bat egin diagu; eta «senhar, alhaba, urhats, bekhatu, urthe, aphez», eta abar, atxiki behar genituzkeala gauza agiria iruditzen zaidak. Zuberoan bezala, alegia. Kontsonante-egitura hirukunetatik egitura bikunetara igaroaz (alegia, /k/kh/ utzita, g/k onartzera, esate baterako) euskal egituratik erdal egiturara igaro gaituk; «comme par hasard» gure ondoko erderetik egitura... BIKUN horixe bait dute!

4) Zuberoan eta Baxenabarren gaindi ibili denak bazekik (entzun dituzkealako jakin: fonetika kontu hauek ez bait dira «teorikoak») euskalki hauetan badirela gaur bokale nasalak. «H» asko, bidena-ban esan dezadan, nasalak izan dituk euskaraz (gaur Zuberoan bezala) sudurra hetsiz esan beharrekoak. Nasalismo hauek galduz, «comme par hasard» berriz ere, erdal fonetika onartu diagu; nasalismo horiek Euskal Herri osoan ezagutu bait dira. Erronkariarek, esate baterako, Zuberoako «har» hitza, «anr» esate ziaten (ikus C. Izagirreren «Erronkariako euskal ondakin batzuk»); Zuberoako «ahizpa», «ainzpa»; eta Zuberoako «hür», «unr» Erronkarin. Aztarna horiek Bizkairaino heldu dituk: Zuberoako «sehi», Bizkairan «sein»; Z. «mihi», B. «min». Puntu honi buruz P. Madariagaren lekukotasuna oroitzaraziz, ohar ezin argitsuagoak eman dizkik Mitxelenak (ikus «Fonética Histórica Vasca», 48). Bizkalera zahararen «anztu» hitza (=ahaztu) bide beretik zetorrek.

5) *Azentoari* dago-kienez, gero eta gauza seguruago iruditzen gaidak euskal doinu zaharra gaur arte Zuberoan (eta atzo arte Erronkarin) iraun duena dela. Gero eta garbiago agertzen ari duk euskal azento toniko bat badagoela; eta

horren bila, bizkaiera lagun, zuberera dela kontseilariarik segurue-na. Etsenplu bat bakarrik emateko, «tár» atzikiak azentua zeramak beti zubereraz (deklina-bide osoan barrena, alegia). Hots, horixe duk Larramendik XVIII mendeko gipuzkeran aurkitu zuena; eta horixe duk ere gaur Holmer-ek Bermeoko euskalkiari buruz egin duen azterketa ezin mamitsuagoan aurkitu duena (ikus «Anuario del S.F.V.J. Urquijo, 1968, 118 orr.). Gauza bera aipatua dik Mitxelenak ere (ikus FHV, 420: «sufijo que era acentuado como hoy en ronc. y sul»). Eta aski dik irakurleak Ondarrabiko bati, esate baterako, «nungoa zara?» galditza; eta arrapostutzat, hizkeraz ondarrabitarrak giputzak ez direlako nunbait, hau entzungo dik: «ondarrabitarra». Hots, azento horri eutsi behar zioagu; beraz, berriz ere, zuberera gidari, eta bizkaiera lagun-tzaile.

6) Jakina denez ere, zubererak diptongoak nasalizatuz berezten dizkik hitz batzuk (ikus Mitxelenak, FHV, 48); eskuarki erabiltzen dizkik «dateke» eta «düke» aditz-sailak; bizirik atxiki dizkik «votik» delakoak: «ailitz!» (=ahal balea!) eta «aileza!» (=ahal balea!); behar bezala erabiltzen dizkik *numeralak*: «hamar libru erosi dü» (bizkaitarrek, berriz ere, ongi esaten ditek hau: «amalaui urte dauko»). Haritzelharrek ohar bikainak dizkik honetaz Etxahun buruzko bere tesi-an, Larrasketen lana egokiro kritikatu duenarik. Eta abar, eta abar.

Ez nauk harritzen, beraz, xuberotarren esatera famatuaz: «gü gira üskaldünak, ziek manexak ziraie». Eta jator aitortu behar geniake gipuzkoarrok eta gainerakoek: zubereraren ondoan gure euskalki *guztiak*, *errotik* erdaldundurik eta arroz-turik daudela; haren parean ez dutela benetan DEUSIK BALIO.

Hau gauza nabarmena duk, Andolin adiskide.

Eta R. Idiarte-ren «Bedatsian» kanta berri hunkigarrian kantariak «Xibeüaz» hau diotelarik: «zazpi probentzietan oso behezia», berezia ez baina EUSKALDUNA behar geniake irakurri. Eta eredutzat zuberera hartu, baxenabarreraz eta bizkaieraz osatuz.

Posible dea? Zuberoako euskalkiaren egoera ezagututa (Xalbador mintza bekigu honetaz), ez ote ditugu laister Kandido Izagirreren hitzak berriz esan beharko: «Erronkariko mendi-tarte zoragarri aiek eta gure izkuntza zarraren azkena ikusteak eman zizkiguten biotz-ikarak ez noa esatera»... baina Uhatxandiko eskualdeez!

Zuberera ardatz... posible dea? Ez diat nik erantzungo. Egik heuk.

Nolanahi ere, berriz esan dezagun biok ongi agirian, EUSKALTZA-INDIAK zer erabakirik ere, huraxe onartuko dugula guk.

Artean, «bizi bedi gure Xiberua», eta besarkada bat

LARRESORO

teoriko ARGIA

Zuzenadaria:
MIREN JONE AZURZA ARISTEGIETA

Nafarroa-Kantauri eta Aragoi-ko Kaputxinoak argitaratua (Kale Nagusia, 50-1.º Bulebide Pamploa).
Donostia: Okendo, 22
Tel. 42 66 66

ARPIDE SARIA:

Barruan	300 pezeta
Korreo batasunetako errietan	350 pezeta
Atzerrietako beste errietan	370 pezeta
Aldez	Aurrez galdetu
Salmetan (ale bakoitzeko)	7 pezeta

ZENBAt ga RA 72

BERRIAK

● “Kajoitxu” hil zaigu. Indalezio Ojanguren, hain zuzen. Zenbaiten ahoz, eta puntarik punta ari izan zelako edo, “El Aguila” zeritzaten. Hala ere, guk etxean ez dugu inoiz horrelakorik entzun, “Kajoitxu” baizik.

Hala beharrez, eta gaixoren bat sortu zitzaizolarik, horra hor gure Indalezio hogeitaka urterekin mendiz mendi, txapela buruan, motxila sorbaldan, makila eskuan eta “kajoitxua” besopean. Zenbat ibilaldi, zenbat argazki, zenbat joan-etorri hirurogeitaka urte luzetan.

Sasoi hartako argazki makinak (?) kajoi soil batzuk baino ez ziren. Hemendik zetorkion legezko gaitzizena, “Kajoitxu” alegia. “Aguila” geroztikoa dugu. Zenbait belarritan min ematen bait du pertsonaia xelebreak euskal izena eta izana agertzeak.

Eibar zaarra ezagutzen dut Indaleziori eskerrak, plaza ertzean agertzen ziren bere arazki ederrak. Ifar Kalea, Txirixo Kale Barren-kaleko bazterrak. Amaika gauza ikusi zuen zure “kajoitxu” txikerrak.

● Hausterre arratsalde Donostian ginen, San Telmon. “50 Años de Pintura Vasca” delakoa ikusten. Ez ginen gu bakarrik. Han ziren ere Donostiako Santo Tomas Lizeoko ikasleak eta beren andereño M.ª Karmen Garmendia adiskidea. Bost bat urte elkar ikusi gabe. Ez ninduen ezagutu. Ez nintzen presentatu. Barkatu M.ª Karmen. “Amatitioak” gauza onik badu... ez duela inork ezagutzen. Fantasma samarra, noski.

Aukeran etorri zitzaigun Lizeoko taldea, berakin batera magnetofono entzun ahal izan bait genduen bertan ziren kuadroen azalpen ugariak.

Ikustekoak ziren, ez kuadroak bakarrik, baita zenbait gazteren aurpegiak ere. Regoyosen “impresionismo”aren aurrean arduratsu, Salaberriaren aurpegi ilunez, ilun. Martiarena eta Etxebarriaren erretratuez (Azorin, Baroja, Unamuno e.a.) jakintsu. Urzelayez, kritikari. Artetaz, kezkatu. Zuloagaz (124), nora ezean, lotsati.

Askotxo gustatu zitzaigun harako erakusketa. Espero genduen baino impresio onagoa egin zigun. Sarritan pentsatu izan dugu (ezjakinez ari naiz), zer esanik ez eibartarren artean, euskal pintoreen artean Zuloaga baino ez dela aipagarria, bai! bai! Zubiaurretarak, Salaberria eta Arteta, Don Ignazio beste gustatu zitzaizkigun.

Gure iritziak batere bailorik ez badu ere, eta ezinezko ames batetan edo, honako erakusketa honetako kuadroen bat eskainiko baliguke (ha zelako aluak garen), ez litzaiguke ez erraza bat aukeratzeko. Agian, eta ametsetan jarraituz, Valentín Zubiaurreren “Versolaris” (11) kuadroaren eskuin aldeko erdia (?), bost gizonen dauden mahai ingurua, alegia, benetan aparta eta guztiz biziki lortua iruditzen zitzaigun. Pottoolak duen “Pello Errota”ren planeta eta patxada, eta eseririk dagoenaren begi urdinak ez zaizkigu ez ahaztuko.

Irakurle, ez aha hlaiz egon San

Telmo? Ba, oraingoz berandu habil, hik galdu duk ona!

● Hilaren 20an. Bergarako Dominikoetan, Herri Meza. Dominikoek eta Eleizalde Ikastolak guztiz meza entzungarria prestatu ohi dute sarri asko. Harrera ona izaten du herriaren aldetik. Honako azken meza hau munduko bakearen alde eskaini zen.

● Egun berean, Bilbon, Algotako “Biotz Alai” koruak erabateko jaialdi bat eskaini zuen Juan Jose Gainza jaunaren zuzendaritzaren pean.

● Jose Luis Bengoa Zubizarreta, “La Gaceta del Norte” egunkariko Herri Kirolak izeneko saillean, Bizkaiko Haizkolaritzaren alde mintzatu da.

Aspaldion, haizkolaria gutitu egin dira Bizkaian, eta sortu diren apurrok (Aretxa eta Yurrebaso) harrijasotzaile bezala ihardun behar izan dute haizkolaritza garestiegi iritzita.

● “Kardaberaz” idazle eskola lanean ari da, Hilaren 21ean, Manuel Lekuona eta Lino Akesolo jaunren zuzendaritzaren pean, eta Pedro Berrondo Idazkari zela, zenbait esatera aztertu zen. Gaiak elkarriketan erabaki ziren.

Gure iritzi apalez, “Kardaberaz” taldeak zehatz mehatz eman beharko luke bere erabakiak berri. Hartzen diren erabakiak talde txiki batentzat utzi nahi ez bada behintzat. Programatuak ziren zenbat esaren azterketak jakingarriak iritzi zitzaizkigun.

● Ondarroako Arrantzale Koperatibak eta Arrasateko Aurrezki Kutxa Herrikoiak agindurik, Donostiako “Gaur” Taldeak Bizkaiko eta Gipuzkoako Arrantza egoerari dagokion estudio bat moldatu berri du.

● Lur Editorialak “Irakurketa Azkara” izeneko metodo bat prestatu du. Aurrerapenak gero eta azkarrago irakurtzera bultzatzen gaitu. Eta azkarrago irakurtzera ezezik, baita irakurgaiak hautatzera ere.

Gaztelaniaz prestatu den metodo honek (azaleko hizkuntzaz ezezik, sistematikoki gaztelania hizkuntzaren mutirik lotua zenbaitean) hamairu ikaskai ditu eta bi hilabete eta erdi iraun dezake, egunero ordu erdi saiatuz gero.

Oraintxe ekin behar diogu ba azkar irakurtzeari... gaztelaniaz nonbait.

AIPAMENAK

Otsaila joan zaigu Zuberoara joan gurarik eta betarik hartu ezinik. Damu dugu zirt-zart denboraz ez egitea. Agian datorren urtean, batek daki!

Zuberoako Altzaruko deritzan herriko taldeak, hogeita hamarren bat gazte guztiz, zenbait maskarada aurkeztu du Maule, Ordinabe, Atarratze, Barkoxe, Alzay eta Altzurukun bertan.

Maskarada hauk aintzinako Zuberoako gizartearen oroigarri dira. Talde bi arras bereiztuek osatu ohi dituzte maskaradak. Alde batetik, herri jendea, nekazariak, artzainak, zaldunak, hitz batez zuberoar jendea, euskaraz “airuski” mintzatzen dena. Bestetik, herriarrak ez direnak, kanpotiarrak, maketoak eta belarri motzak, euskaraz ez dakitenak, edo-ta mordoi- loz mintzatzen direnak.

● Aurrerantzean, Gipuzkoako Idazle Elkarteak, urtero eskainiko omen dio sari bat Urteko Liburu Onena hautatua izango denari.

Lehiaketa honetan parte hartu ahal izango dute Gipuzkoako idazle guztiak, euskaraz nahiz gaztelaniaz, azken lau urteen buruan agertu diren argitaraldiek. Lehiaketa hau lau sailtan bereiztua

izango da, alegia, saiakera, nobela, poesia eta antzerkia.

Guk geuk ez dakigu nola egingo den liburuen hautapena. Dena den, bidezko dirudi mahaikoek euskaraz gaztelaniaz bezain ondo jakin besteko literatura ezagutu.

Kondizio hau kontuan edukiez gero, ez dugu uste, inolaz ere, Gipuzkoako euskal idazleen sorkunde lana inoren lotsa izango denik, aitzitik...

● Benetan interesgarria eta irakurgarria J.B.D. izendaturik Baionako HERRIA asterokoan agertu den “Bai ala Ez” artikulua.

Gaur edozein (bestela pentsatzen duenak ere) mintzatzen da euskararen alde. Mintzatzea da gauza bat, eta bestea, zailtxoagoa, mintzo bezain ondo ihardutea. Izan ere, “Bai ala ez”, lagundu behar ahal digute ala ez?

Ez du gaur inork ukatzen. Euskaldunok euskara behar dugu eskoletan eta heziketa arloan. “Bai ala ez”. Utziko ahal digute ala ez?

Hizkuntza batek derigorrezkoa du informazio zabalkundea irautzerik nahi badu. “Bai ala ez”, izango ahal dugu ala ez?

“Bai ala ez, hori kaskoan ezarriko ote dute, azkenean, Pariseko buru handi hiek?”

● Eta Lapurditik Bizkaira. HERRIATIK AGURERA. Bizkaiko aldizkari honetan irakurri dugu irakurtzekoa. Euskal antologia xelebre batetan lehen tokia mereziko lukeena. Alferrik guk hemen bizpahiru esatera jarri, irakurleak ez du ahal izango artikulu guztiaz jabetu. Benetan marko batetan horman esegitzekoa. “Au aleberria” deritza artikuluarri, egilea “Aurraitz” dugu, eta gaila Elsa Scheelen nobelaren kritika (?) moduko bat.

Itxura denez, “Aurraitz” delako hau arestian irakurria da Txillardegiren nobela (batzuen destinaia beti berandu ibiltzea izango da), eta erabat eskandalizatu zaigu. Koitxatua mutila! Mirafloresko kartujan horrenbeste toki egonda nola geratu ote zaigu Bizkaian. Hala ere, hasi eta buka, liburu “gogaikarri” hori erabat irakurri du. Zenbat bekatu ez ote du egin irakurtzean...

“Euskera mengal, txarto losia, mordoi-lua, moldangaitza ta lorrifia (Txillardegirena, jakina). Eleri kaxkarra, kakatsua ta gauzeztana (Elsa Scheelen). Edestizun erkin, zikin, ganorabako, ziztrin eta gogaikarria: Irakurgarri ez dan irakurgai arbuigarria”. (Hauze hau kritika objektiboa eta arrazoiz frogatua).

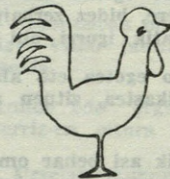
“Ardurabako edo kristifautasuna ontzat ez daukanen batek (Txillardegik?) olako eleberrir ganorabakoak idazteak enau asko arritzen, baina bai olako zikinkeriak Euskaltzaindiak onartu ta saritzeak... Eliz-gizona leendakari (Manuel Lekuona) dauan bazkunak saritu be egitea olako eleberrir zikifia!” (Hauze hau literatur zentzua).

Zer dela eta orain, bat batean, nobela honenganako oroimen usaintsu hau? Oker ez bagaude, eta ez gaude, lehenago hitz berberak esana da “Fuerza Nueva” erdal aldizkaria. Nonbait jarraitzaile zintzoa sortu zaio Euskal Herrian.

● Eta Bizkaitik Gipuzkoara. Duela hamabost egun, ZERUKO ARGIA honetan eta “Hegazti” izenordetz indatua, Hegatsez delako antologiari egindako kritika bat agertzen zen.

Antologia horren egileak eibartarrak direla eta, beldur naiz inoren sorotan sartuz gero ez didala inork sinetsiko nere aburuz ari naizela, eta ez norbaiten “kontseiluz”. Dena den, nork berak pentsa beza nahi duena eta... hor konpon Marrianton!

Nik ez dakit “Hegazti” horrek hitzaurrean barrena hegari egin duen ala ez. Bidezkoa litzateke kritikan hasi denez. Hala ere, berorrek aipatzen duen zenbait puntu aski garbi agertzen da harako hitzaurrean. Begira:

Hegaztik: “Agian gehiago errespetu beharrekoa zen idazle bakoitzaren idazkera edo ortografia batak bat”.

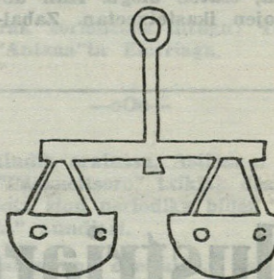
Hegatsez: “orma horiek oraindik erabiltzen ez duen zenbait ere bada, hemengo idazleen artean, baina beraren baimenez aldizkarietatik jaso ditugu idazlanok, azken arauetara jarriaz. Honela egin dugunez, kopia bat egileari bidaltuaz izan da, eta bakoitzaren eskariz gauza batzuk zuzenduaz eta gehituaz”.

Hegaztik: “Ez dugu esaten artu dituztenak gaizki artuak daudenik. Ezin zitezkeala bazterrean utzi bazeritu diran batzuk baizik. Liburu bat baino gehiago idatzi duen zenbait idazleone kanpoan gelditu da. Eta ez dugu uste batasuneko legetxo batzuek ez betetzearen gelditu direnik”.

Hegatsez: “Hautatu genituen idazleetatik batzuk falta dira, lanak ukatu dizkigun pare bat eta oraindik erantzunaren zain gaudeenak. Bost edo sei denera ere”.

Irakurleak atera bitza bere ondorioak. Guk geuk, geure aldetik, zenbait gehiago ezar dezakegu. Ez bata ez besteak esaten ez duguna. Bada bilduma honetan zenbait idazle hautatzeko orduan idazkera bat erabiltzen zuena. Geroztik aldatu bada, zer arraio egin behar ote dute biltzaileek?

● Garizuma. Aste Santu aurreko berrogei egunak. Kristok basamortuan iragan zituen berrogeiak. Ez dira ez artalak berrogei egun. Bada nahiko astirik pentsatzeko, ausnartzeko, barne kezak garbitzeko, hautatzeko, erabakitzeko, lasaitzeko eta... barriz pentsatzeko.

Kristok tentaldiak jasan behar izan zituen harako lehen garizuman. Gu ere tentalditan hasiak gara honako garizuman.

Tentaldiak aldare batetatik etorri zaizkigu. Apaiz batek ez du ba esan ZERUKO ARGIA asteroko honek euskaldun batzuk bestearen aurka jartzen ari dela, gorrotoa sortzen alegia. Horra hor tentaldi lohigarria. Horra hor, hain zuzen, euskaldun batzuk bestearen aurka jarriko dituen tentaldia.

Nik neuk ezagutzen dut Donostiako apaiz hori. Duela bi urte mesedetxo bat egin zidan. Orain beste bat egin digu. Epelak eta limboan daudenak urrunerazi. Ez da guti.

Garizuman gaudela diogu. Euskaldunon garizumak 365 egun irautzen du. Aurten 366. Agian apaiz hori mintzatu zen eguna sobera genduen aurtengo egutegian. Inor ez bezain zuhurki jokatu beharra dugu. Zuhurki bezain kezkatu eta arduratsu. Nork bere kriterio batez jabetu beharra du. Ez dizaiogun esaten diguten lehen lelokeriari jaramonik egin.

● Euskal Herriko aldizkariak ez datoz ez bat. Ezta behar ere. Nork bere jokabidea du, uste zuzenez nahiz okerre. Euskaldunok prentsa “azkatua” izatearen zoria dugu. Izan ere, irakurle, erdal albista-

riak, batzaz beste, berdin samarrak ditugu, ez dira inoiz haserretzen, beti ados daude, zergatik? Ba, funtsean zuzendaritza berdina dutelako, hala beharrez molde berdina darabilzkielako. Euskaldunok ez ote gara ba gauza dugun suertezahartzeko?

● Gure apaltasunean badugu zer aukeratu. Jokabide soil kaskar baten morroi denak irakur beza bakarrik gustoko duen aldizkaria. Ez dadila bere “geto” ihestutik irteten. Euskaldungintzaren zerbitzuan gaudenok ordea, ahalik eta gehienak irakurriko ditugu, eta gure ondorioak aterako.

Gora bihotzak irakurle. Herriaren daukagu! Garizumaren ondoren etorriko ahal da Pazko alaiagorik!

LIBURUAK

● Zerbaiten premian gaude irakurle. Ez dezakegu honela jarrai. Erabat erotu gaitzake lehen bait lehen “Liburuak” sail honi irtenbiderik aurkitzen ez badiogu.

Informazio gisa ekin genion liburuak aipatzeko honi. Ez gara inoiz damutu. Denetarik kritikak, onak eta txarrak, jaso izan ditugu batzuegandik eta besteegandik. Txaloak, kontseiluak, gorakadak, baita laguntzak ere izan ditugu sasoi batetan hasi ginen kritika sail hau utz ez genezan.

Kritika esan dugu, amaika aldiz esanak izanarren ez dugula geure burua literatur kritikalaritzat. Euskal Herriak izango ahal du gu baino ganoratsuagorik! Dena den, besterik ezean, eta lanak beldurtzen ez gaituenaz, hor ibili izan gara astez aste, agian ez zuk mezei bezain ondo, baina borondate onenarekin eta ahalik eta objektiboen, guk egiteko gauza ez garen obren kritikari. Hauze hau komeria!

Hala ere, apaltasun ezaren atxakiarik gabe, gure ahal ezinak baino beste arrazoiarekin bortsatu gaituela zenbait puntu ausnartzera esan dezakegu. Azken hilabeteen egundainoko boldera izan dugu euskal editorialen artean. Zenbait ale bidali digute kritika egin dizaiogun eskariarekin. Eskertzekoa da noski. Nonbait nahiko atsegin zaizkie gure kritika kaskarrak editorialei.

Baina guk ezin. Ezin liburu guztiei denboraz aipamenik egin. Egin genezakeen, onenean, liburuak irakurriko ez bagendu, baina oraindik ez dugu lotsarik galdu. Izan ere, astero “derrigorrean” hiruzpalau liburu iruntsi beharrik baditu bereak. Eta inoiz liburuaren bat aipatzeko utzi izan dugunean “oroierazi” egin digute. Ez genduke nahi, bestalde, batzuk aipatu eta beste batzuk ez. Ez gaude tiki-mikitik ibiltzeko. Editorialen ugaritasunak ito gaitu, itomen pozgarriagorik! Honela jarraituz gero Santa Agendan amaitzeko arriskua dugu. Guk eta gure irakurle sufituak.

Honetaz, ZENBAT GARA sail hau literatur sail bilakatu aurretik, denboraz zuzentzea dagokigula deritzagu, hots, liburuen saila laburtzea, kritikak murriztea, eta inoiz liburuaren bat aipatzera irixten ez bagara, “bost axola neri” esatea.

Bedi ba, ZENBAT GARA sailaren onerako, eta gure irakurlearen aringarri. Eskerrik asko.

AMATIÑO

lan- ezaren beldurra, Mendebalean

Familien diru-sarrera gora datorren arabera, berek egiten duten gastuaren egitura aldatzen doa, eta "familien eskariaren" aldatze eta berritzeak ondorio sakonak dakartzi.

Ehun urte hauetan, bistan dago, mendebaleko ekonomiaren hazkunde miragarria izan da. Hazkunde honen "eredua" zein izan da?

Familien diru-sarrera eta eros-ahala gora heldu den arabera, gauza eta ondasun batzuk uztera eta beste on eta zerbitzu berriak erostera, mugitu da.

Lehen aldi batetan, familien dirua, ia guzira, hazkurritan eralgitzen zen. Bizi-maila goragokoak, ordea, zera ekarri du, laborantzako emarietan gero eta, proportzioan, gutiago eralgitzea. Gaiñontzeko eros-ahala —hazkurriari kendua eta gehiago irabazia—, nora iragan zen? Industriaren ekarriak erostera.

Familien eskariaren aldaketa honek berealdiko bultzada eman zioen Mendebaleko ekonomiaren hazkunderari. Izan ere, laborantzaren emankortasuna eta nekazaritzaren ekoizpena ez zen handia eta, orobat, goratzen ez zen erraza. Lur-landetako langilleak, bada, lanborantza utzirik, industrietara iragaiten hasi zirenean, Herri-Errenta biziki goratzen hasi zen. Alde batetik, laborantzaren ekarria gutitu ez zelako, naiz lankideak urritu. Bestalde, eta nagusiki, industriaren emankortasuna bizkor altxatu zelako.

Bigarren aldiari, beraz, Mendebaleko hazkunde "industri-hazkunde" izan da, zalantzarik gabe. Azken berrogeitamar urteak batean hartuz, familien eskaria hontara zuzendu da, hots, industriaren produktuak erostera. Batipat, eskaria "ondasun iraunkorrak" erostera zuzendu da. Berebilla direla, etxerako elektrika-tresnak direla, telebistak eta abar. Eskari zabala eta indartsu honi, erraz erantzun ahal izan dio industriak. Produzioera berriak erabilliaz, lankideak ugarituz, industriaren ekarria miragarria izan da. Gaiñera industri-jabeen irabaziak oparoak izan dira, eskari neurrigabeko horri nahi zuten prezioak kentzen bait zizkioten. Bestalde, kostuak altxatu gabe geldiaraztea lortu zezakean, lanaren emankortasuna lantsariaren gainetik edukiaz.

Oraingaldi honetan, ordea, familien eskaria berriro aldatzen hasia, bide, da. "Industri-hazkundeak" Mendebaleko erresuma aberatsetan, bizimodu gora ezarri du. Familiak asetzen hasiak dira industriaren emariak. Familien gastua, oraingo honetan, beharkizun eta premia berrietara abiatu da.

Zerbitzuetara doa familien eskari berri gehiena. Aski da, egia hau kontutan hartzea. Erresuma aurreratuaren, hirugarren sektorea deritzana —zerbitzuen saila, alegia—, industriaren aurretik jartzen hasi da. USA-n, esaterako, Herri Produzioaren % 41, zerbitzu-errenta eta zerbitzu-ekarria izan da. Frantzia bertan ere, iritsi da % 35 izatera.

Jendeak, beraz, bere dirutik gero eta areago eralgitzen du: a) nor bere burua osatzen, medikutan eta abar; b) hezieren eta kulturari; d) ibilaldi eta ikusmiratan. Lehen, gure gastu handiena, zuzen ezpa zeharka, industriaetara zihoan bezala, orain zerbitzu-emaitzetara" doa.

Eta hemendik ondorio garrantzizkoak datoz. Zerbitzuen sailak ezin du bere emankortasuna handitu, industriak handitu zuen gisara. Beraz, prezioak gora doaz biziki zerbitzuetan eta, bidenabar, bizi-kostua garestitzera abiatzen da. Lansariak, hala beharrez, altxatzera datoz, eta industrietako lantziak ere bai, noski.

Horrela, industria anitz, egoera hestu batetan dago. Alde batetik ez daduka, orain, lehen bezala nahi zuen preziorik ezartzerik. Merkaturko borrorak lehen ez zuen hestutasuna dakar orain. Bestalde, kostuak ez dira gorabidean gelditzen. Harritzekoa ahal da, bada, gaurregun, industrietan Mendebal guzian, langabeziaren beldurra eta izua hedatutik agertzea? Izan ere, errazagoa izan bait zen nekazari bat industriola batean lanean egokitzea, ezen ez industri langillea zerbitzuetako lan-mota berezietara moldatzea.

Hara, bada, "stagflation" zorigaitzoko horren hirugarren ezaugarria: Familien eralgia zerbitzuetara doalarik, industriaren hazkunde moteldua dago. Baiña bizibidea geroago eta garestiago, batipat zerbitzuen emankortasuna handituz gero, dagoelako. Industrien kostuen altxadura jasan ezin dutelarik, harritzekoa ahal da, herriaren baitan, lan-galtzearen beldur ikara ezurretaraño sarturik egotea?

G. ANSOLA

TRANSPORTES

azkar

ERAMAN - EKARRIRAKO KAMIOI AUNDIAK

Barcelona, Zaragoza, Valencia, Madrid, Oviedo, Gijón.

Donostia'tik egunero:

Iruña, Bilbao, Gasteiz, Jerez de la Frontera, Cadiz, Alcantara, Murcia, Cartagena, Granada, Almería, Santander, Valladolid, Zamora, Palencia, Salamanca-ra.

Astean iru aldiz:

Sevilla, Lugo, Coruña, Orense eta Vigo-ra.

Carrizosa Grl. a Hernani - B. Ergobia - DONOSTIA

Telefonoak: 456313 eta 456723

Aptdo. 1381

ERLOJU ETA BITXITEGIA

Edoardo Chapeitza

OTSAILLEAN Guetaria Kalera aldatzen gera

Guetaria, 10-Urrut. 417751-Etxekoa: 422700 - DONOSTIA

IRLANDA: BORROKA POLITIKOA

Nere lantxo hau egiteko dato bat eta beste preparatzen ari naitela jakin dut Ipar Irlandako ministro bat balaz zauritua nola izan den. Odol ixurketak jarraitzen du. Egoera geroz eta gorriagoa da. IRA erakundeak ez da bildurtzen. Bere asmoak aurrera ari da ateratzen. Baina zer da erakunde hau?

IRA lehendik datorren erakunde bat da. IRAK badu bere historia. Sinn Fein alderdi politikoaren militar adarra da. Sinn Fein izan zen lanik gehiena egin zuena Ego Irlandaren askatasuna lortzen. Alaz ere, Irlandak 1921 gn urtean, askatasuna lortu zuenez geroztik Sinn Fein alderdia ahultzen joan da. Dublingo gobernuan geroz eta indar gutxiago izan du.

Sinn Fein erakunde honek Dublingo gobernu asko kritikatu izan du. Sinn Fein-en buruagien ustez, askatasuna lortu zela 50 urte izan arren, Dublingo gobernuak Inglesen atzeparretatik iges egiten ez du jakin izan.

Bestalde, Irlandaren batasuna alde batetik utzi egin du. Itzez, bai zerbait esan baina egitez, ez du batasunaren alde lanik egin. Horrela Sinn Fein erakunde politikoa gogortzen joan da eta gogortzen horren arabera bere barnean puzkaketa bat sortu da. Bi zati ditu orain alderdiak: bat, republikano abertzale joerakoa eta bestea marxista abertzale joerakoa.

Alderdiaren zatiketa honek ere bere zatiketa sortu du IRA erakunde militarren barnean ere. Ez da IRA bat Irlandan, zoritxarrez bi baizik: bat marxista joerakoa edo «oficiels» eta bestea «provisionels» deritzana. Dirudenez —erraza ez da jakitea eta—, talde eginkorrena dena «provisionels» talde hau da. Gazteagoa da bestea baino.

IRA «oficiels» taldearen iritziz, beste taldeak ez du preparazio politikorik. Ero batzuen gisa jokatzaren ari omen dira. Gauzak egitea aski omen zaie. Ekintza batek zer ondoren dakarkeen ez omen dute aztertzen. «Oficiels» taldea ez dago biolentziaren aurka baina biolentzia ez da elburua. Biolentzi edo botxa itsu baten aurka dago. Biolentzi itsu batek protestanteak urratu beharrean urrutiratu besterik ez ditu egiten. Borroka berriz, luterako borroka da. Oficiels talde honek ez du uste askatasuna beharhal sortuko denik. Borroka luterakoa jokatu behar da.

Eztabaida, bi talde hauen artean, oso gogorra da. Teoriaz obeto jantzita egongo dira «oficiels» taldea, baina indartsuago dirudi «provisionels» taldea. Penagarria da bien arteko zatiketa. Erriak ala nabiltzen du. Dena den, zatituz arkitu arren, ira geroz eta indartsuago azaltzen da. Orain dela bi urte indarrik ez zuen erakunde gaur egun kementsu ari da jokatzeko. IRA amets romantiko bat zen jende askorentzat, gaur egun egia bihurtu da. Su eta fu ari da.

Joan zen udaran Ulsterko gobernuak ezagun IRAko zenbait buruzagi eta beste buruzagiak ere espetxeratzea erabaki zuen. Ez zitzaizun ez juizioriketa bestelako ezer egin. Buruzagi hauek sartu, zituen gobernuak, egoera baretuko zen

Irlandar aur batek britaniar gudari bat ikusten duenean...

ustetan. Toki ederrean zebilen. Ira, arraz gero, indartsuago azaldu da. Espetxeratze hori, bide egokia izan da jendea esnatzeko eta elkartzeko. Espetxeratze hori delata, manifestazio asko, izan da. Horrelako manifestazioetan odola ixuri da. Katea luzatzen ari da.

Izan ere Bretoiñako agintariak uste dute Irako militarrek lau katakume besterik ez direla. Horiek deseginduz gero pakea etorriko litzake, Inglesen ustetan. Oker da biltza ordea. Irakoak ez dira lau katakume eta bestalde erriaren laguntza dute. Eta bigarren puntu hau oso inportantea da. Erriaren laguntza izanik gauza asko egin ditekete.

Bretoiñako Aundiko agintariak beren gudarostea bideli dute Ulsterrean. Armada bidalieta egoera paketurako zela uste zuten. Baina zer gertatu da? Egoera, paketu beharrean, sutu egin dela. Azken aldi honetan jendea elkartzeko Bretoiñako armada bide egokia izan da. Izan ere katolikoen gorroto guzia bereganatu dute. Armada honen aurka ez dira elkartu Irako bi zatikak bakarrik, Ulsterko beste erakunde politiko eta sozial guziak baizik. Horrela katolikoen artean dinamika berria sortu da.

Borroka indartze honek ez du ordea askatasuna biar goizean lortuko dutenik esan nahi. Hori piska batetarako oraindik badago. Izan ere azken aldi honetan protestanteak ixilik daude. Bretoiñako armada du-

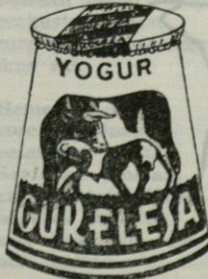
te, beren geriza edo sustengu. Gudaroste horrek Ulsteretik aldegin-go balu, protestante eta katoliko artean sortuko litzake guda. Orain guda hori katoliko eta soldaduen arteko gorrotoan dago oinarriturik. Kero katoliko eta protestanteen artean izango litzake, orain dela urte bete, gertatzen zen bezala. Eta guda horrek erteerarik ez luke izango.

Ez da iksten zoritxarrez erakunde politiko bat erria elkartzeko, naiz protestante etanaiz katoliko elkartzeko gai denik ez da ikusten. Arazo honetan katolikoen langille eta protestante langilleak, funtsean bat egon behar lukete. Ez da honelakorik gertatzen. Elkar gogor gorrotatzen dira.

Zerbait lortu nahi bada behintzat, protestanteak eta katolikoak elkartuko dituan elkarte bat edo erakunde politiko bat behar beharrezkoa da. Erakunde politiko horren azterketa ez da ikusten.

Behar hori, bestalde, katoliko erakunde gehienak ikusten dute. Protestanteen artean egoera illunagoa da. Egoerak, eragin da, askoz itsutuagoak daude. Protestanteen artean, ba dago bai behar hori ikusten duten erakunde bat edo beste. Oraindik elkartze batetara iristeko ordea denbora pasako da. Eta denbora pasako da Irlanda bat egin eta osatu arte ere. Lehenik bi komunitateak elkarrekin bizitzen ikasi beharko dute. Gero ikusiko zer gertatzen den.

Juan ELUSTONDO

YOGUR

GURELESA

GOGOZKOENA

ESTABLECIMIENTOS

FERRETERIA

ayestaran

BURNI - SALGAIK

DONOSTIA

Urbleta, 25

ELECTRODOMESTICOS

RAILITE

ETXERAKO ELEKTRO-TRESNAK

LEGEZKO

Urbleta, 27 - Isabel II, 2

ZABALTXAILLEA

Aldacenea, 4

Urrutizkiñak:

44300 ta 426787

LEHEN AROEN AGERKETA (II)

ERDI-PALEOLITOS

Moustier aroa ere deritzaio eta bestea baino geiago erabili ohi da.

Aro honek 100.000 eta 40.000 urte tartea artzen du. Homo sapiens neardenthalensis zen garai hontako giza era. Oraindik gaurko giza era ez zen munduan.

Moustier aro asieran giro epela zen, Riss eta Würm elur-ormatze tartea bait zen. Azken aldera Würm elur-ormatzepean sartzen da.

Euskal-Errian ditugun ar-zuloetan aldaketa hau ederki igarritzen da; agertzen diren abereetatik igarri liteke. Maila zaharrenetan epeleko abereak agertzen dira eta berriagoetan otzekoak.

Aro honetako gizona norbaitengan eta zerbaitengan sinismendun agertzen zaigula diote jakintsuak. Zer dala ta diote hori? Ilobiak agertzen direlako. Gizonak gizona lurperatzen zuen. Lurperatuak zikilu edo arma, jan eta kuttunekin arkitzen dira. Hemengoaren urrena beste bizitz bateren ustetik bazutela dirudi. Ideia hauek erlijio-arekin bat egiten izaten dira.

Gizon hauen aurrekoek horrelako ustetik bazutenik ez dakigu, ez zaigu agertu behintzat.

Paleolitos aroan azaltzen zaizkigun gizonen ezurak, gizonak gazterik iltzen zirela adierazten digute.

Henri V. Vallois jakintsuak 178 lagunen ezurrekin azterketak egin ondoren irutatik bat 20 urte baino lehen ila zela ikusi zuen. Gelhe-nak 20-40 urte tartean il ziren eta 50 urtez gorakoak iru besterik ez. Beren jaskeraz ezer ez dakigu, zituztenak ere denborak desegin dizkigu. Baina abereak ihizetzen zituztenes gero beren larruaz egin-dako jaskerak erabiliko zituzten noski, batikbat otza zenean.

Margotzeko gai diren gauza gorri ta beltzak maiz agertzen dira. Batzuek erabiliak izan diren itxur-ekin. Arkiketa hauek oinarri di-tustela beren soina, jantzi edo bes-te gauzak margotzen zituzten us-tearekin daude jakintsuak.

Aho honetako lanabesetarik batzuek irudian dituzu.

Euskal-Errian arkitu diren azta-rren-tokietatik garrantzizkoenak hauek dira:

Olha (Cambo, Laburdi).
Isturitz (Behe-Nabarra).
Lezetxiki (Mondragoe, Gipuz-koa).

Axlor (Dima, Bizkaia).

Erdiko bietan Neardenthal gizo-nen ezurak agertu ziren. Lauga-rrean egiten ari diren lanketak ez dire bukatu.

GOI-PALEOLITOS

Orain dela 40.000 urtetik 10.000 urte arte zabaltzen da.

Aro honetako gizonak egungoak bezelakoak ziren, Homo sapiens sapiens alegia. Euskal endea edo arraza aro honetan sortzen asia da. Euskal endari buruz lan batzuek gerora agertuko dira.

Giro otza zen, Würm elur-orma-tzepean igaro bait zan guzia. Ga-rai hauetan Kantauri itsas ertzean, Dordognatik Asturias bitartean, Kantauri deritzan gogolantze edo kultura zegoen. (Dordogna France egoaldeko ibai bat da). Euskal-Erria gogolantze edo kultura hau zen lurralde erdi-erdian zen beraz, gogolantze honen jabe noski.

Orduko gizona benetan artetsu agertzen zaigu. Ar-zuloetako aitz-marrazkiak, ezur eta arrietako iru-diak arte horren adierazle bikain ditugu. Euskal-Errian amar ar-zulo ditugu honela irudiz ornituak.

Garai honen aurrekoek artegin-tzan iailo ez zirenik ez dago esa-terik. Etabaidarik bada zenbait aitz-marrazki, alegia, Moustier ga-raikoak ote diren edo ez.

Aro honetako arteaz beste ba-tean zabalkigo mintzatuko naiz.

Ezur lanetan orain artekoak la-nik egiten bazuten ere, oraingoak ezur lanean jaun eta jabe ditugu, lanabes egoki eta ikusgarriak utzi dizkigute: Jostorratz, arrankazi edo arpoi, azkon mutur, t.a. Zen-bait gauza bada, ez guti, zertara-ko ziren oraindik ez dakigunik.

Ezurak ez zituzten izkilluak (*) egiteko bakarrik erabiltzen, amai-ka ezur dotoretu utzi dizkigute. Euskal-Errian dugu ain zuzen ezur lanetan munduan oparoen dan ar-zuloa, Isturitzkoa alegia.

Ezurrez egindako jostorratz an-tzeko zenbait lanabesak larrua jos-ten zutela adierazten digute.

Ihizetik bizitzen ziren, beren au-rrekoek bezala. Arrantzan ere egi-ten zutela dirudi, arrain irudiak argi asko ditugu aitz-marrazkie-tan.

Amerika ta Australian gizonak aro honetan sartu ziren. Ordurarte

IZTEGIA

Kuttun:
amuleto.

Margotu:
pintar.

Aitz-marrazki:
pintura rupestre.

Azkon mutur:
punta de flecha.

Izkilu:
arma.

Aizto:
cuchillo.

Goi-Paleolitosko lana-besak.

1,2,3, su-arritzko lana-besak.

4,5, ezur eztenak.

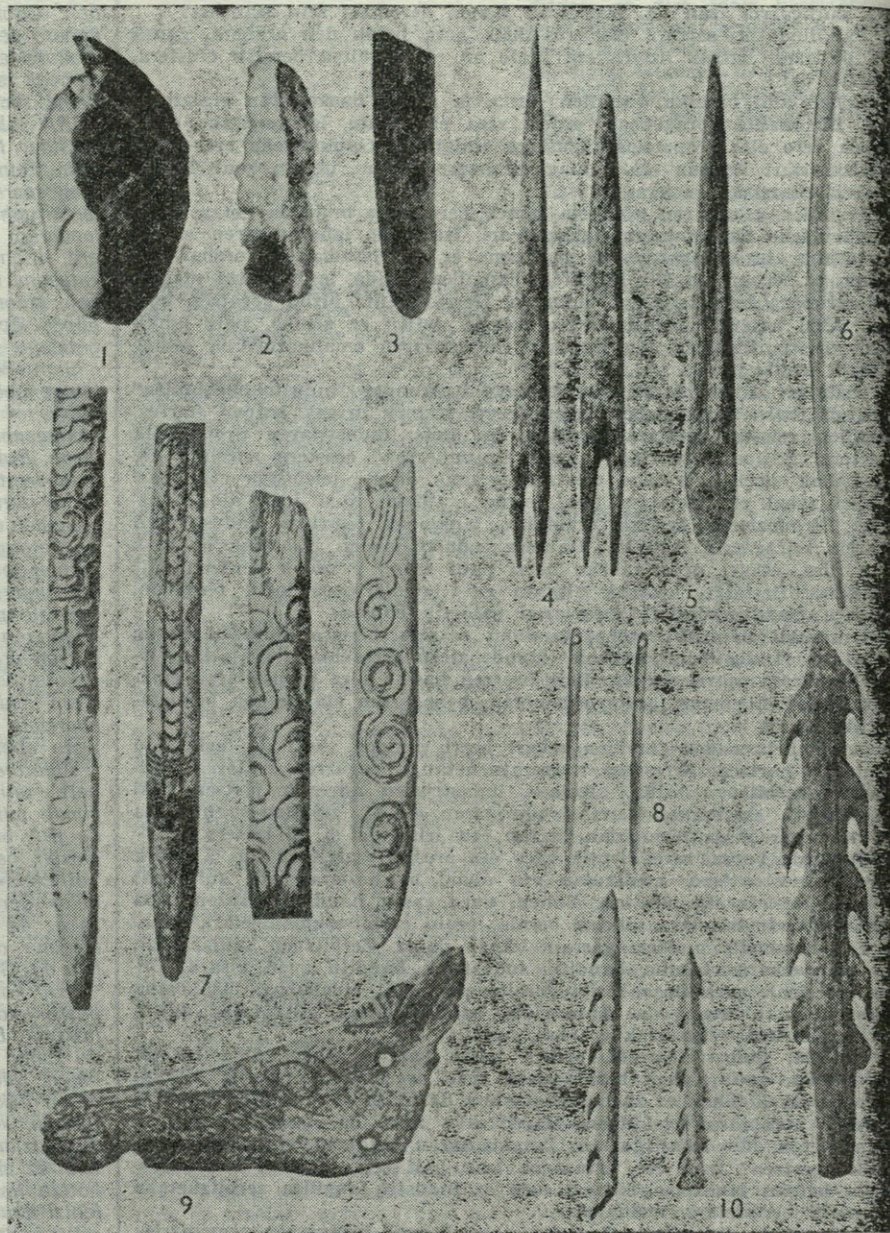
7, dotoretutako.
ezurak.

8, orratzak.

9, Ezurrez eginda-ko zaldi burua.

10, arrankazi edo arpoiak.

Hauek danak Isturitz-ko arzulokoak dira.

ez zen gizonik leku haietan.

Aro hontako lanabes jatorrenak irudian dituzu.

Aro honetako ar-zuloak leku hau-etan dire:

—Venta la Perra (Carranza), Alxeta (Forua), Santimamiñe (Cor-tezubi), Bolinkoba (Abadiano), Lu-mentxa (Lekeitio), Goikolau (Be-riatua).

—Ermitia (Deba), Urtiaga (Iziar), Altzerri (Aya, Orío on-doan), Ekain (Deba, Cestona on-

doan), Marizulo (Urnieta), Aitz-bitarte (Renteria).

—Montico de Charratu (Trevi-ño).

—Berroberria (Urdax).

—Etxeberriko Karbia (Zuberoa).

—Olha (Cambo).

—Isturitz (Behe-Nabarra).

Marzelino Aizpurua

(Arantzadi Taldean)

JOSE ZINKUNEGI' BEN OPTICA BERRIA DONOSTIA

URTIETAN LAN OIETAN OITUA

BARRUAN DANAK EUSKALDUNAK

HERNANI, 4

DONOSTIA

CAJA DE AHORROS MUNICIPAL DE PAMPLONA

SARASATE, 5

TELEFONO 224440

Onen ajetziak erri auetan dituzu:

Tudela, Billaba, Huarte-Iruñe, Etxarri-Aranaz, Txantrea, Errotxapea, Azagra, Eneritz, Martzilla, Isaba, Huarte-Arakil, Ensanche, Lerín, Otxagabia, Karkar, Olazagoiti, Sartaguda, Ablitas, Milagro, Fitero, Kadrelta, Andosilla ta Noain-Berriain.

Agencias:

Tudela, Villava, Huarte-Pamplona, Echarri-Aranaz, Chantrea, Rochapea, Azagra, Enériz, Marçilla, Isaba, Huarte-Araquil, Ensanche, Lerín, Otxagabia, Karkar Olazagoiti, Sartaguda, Ablitas, Milagro, Fitero, Cadrelta, Andoella y Noain-Berriain.

EUSKAL ERRIKO AR-ZULDAK

+ GOI-PALEOLITOS
o ERDI-PALEOLITOS

LIBURUAK

MARX ETA NAZIOA (II)

GOTZON M. GARATE EGILE

Nazio arazoari Marxen pentsamenduan zein leku dagokion, zeren mende dagoen, zergatik bazertera samar uzten den, sikologiaren nahiz marxismoaren barne egitura aldeetatik desestaltzen du Garatek. Lehenengo 63 orrietan iturburu sujetiboak: Marxen jatorria ta alderrai bizikera. Hurrengoetan nazio arazoaren teoria bere markoetan ezartzen da. Irakurgarria benetan liburuaren bigarren parte hau.

Bere kondaira konzeptuarekin, arrazionalismoaren on d a rearekin, ezin nazio arazoaren berezko neurria hauteman izan zuen Marxek (bigarren parteko 1. ta 2. kapituluak). Ez eskema hartan eta ez bere asmo utopikoetan egokitzen bait zen (4. 5. ta 6. kapituluak: orokortasunaz, internazionalismoa eta nazioagindiko bakeaz). Bosgarren kapituloan, herriaren burujabetze sozialaz, Marxen kondaira filosofia materialistak eta utopiek bat egiten dute: azken bururako, Marxi askatasun politikoa ez dirudiot aski, askatasun ta beregaintasun sozial-ekonomikoa nahi du; nazioak askatzea ez dirudiot aski, gizadi osoa nahi du askatu. Ez piska bat askatu, erabat baizik. Eta nortan nor ez egon konforme? Baina Marx guztiz bere erara baliatuko da esakune abstrakt horiez. Sofismen bildurrik gabe ere bai noizpait (ik. or. 196/197, Estadoaren eta askatasunaren elkar ezeztapenaz: hori Proletargoaren Diktadurari aplikatzea bakarrik falta litzake). Nazio arazoa bigarren mailan jarriko du, hortakoz, nazio-arteke ta proletargoaren interesen aldean.

Hementxe ikusten da zeharoko sistema honen bikaintasuna ta aldi bereko hauskortasuna: problemak kupida gabeki baztertuz edo beste hautzitar erreduzituz jardun da, nazio arazoa sozialera adibidez. Hori egiteko, ordea, bere eskema utopia galantez hornitu behar izan du. Erreduzio horiek, nazio zaletasunaren berekoikiaren kritika horiek, e.a., mundu utopiko batetarako bakarrik balio dute.

Hori guztia ez dago aski esplikatuta Marxen plegu sujetiboarekin eta bere sistimaren koordinadekin. Hauk zuzen erakutsi ditu Garatek. Bere garaiko egoerarekin, Marxek segitzen duen tradizioarekin, badu zerikusirik: Garatek, t amalez, ez die gauza haundirik begirutzen (agindutako bigarren ale-rako gelditu ezeada). Baina bai ederki azaldu nazionalismo ta internazionalismoaren artean muturrik gabeko korapiloarekin topo egiten duen burgesiarren kontradizioak (7. kap.): nazio arazoan burgesiaz mesfidatzeko arrazoiak garbi emanda, Garatek halako ondorioak ateratzen ditu. Bapto erakutsi, orobat, Marxek nazio ta Estado konzeptuak ez garbi bereztearen eta (berekokeria azter-kategoria politiko bihurtuz) nazionalitateen Estado nahia moral absolutoarekin ebaztearen kaltea. (Marxek egiatzko nazionalitate konzepturik ere ez daduka, ik. 134 or.). Kapitulu hau, halare, oro har, ezezkiolegi orientatua iruditzen zait. Hain zuzen hemen materialik aski bil bait zitekean nazio zaletasuna ta marxismoa bategitea entseiatzeko (9. ta 10. kapituloetan material gehiago hortarako). Nire Hizkuntza, Etnia ta Marxismoa-n entsegu honen zilegitasuna erakutsi dudala itxaro dut. Baina Garatek bion elkartearen tradizionari eustera jo du. Eta Marxen idazkien galga hutsean, interpretazio literal soilean aritzekotan, arrazoirik aski ba du ezezparrak gabe, ugaritasun gehiagotarako hurrengo kapituloez ere arrazoi oso-oso ematen diotenez, 12. kapituluak bereziki («Minorien eskubideak»).

Liburuaren gerria bigarren parteko lehen 9 kapituloez osatzen dute nik uste. Gure artean Troia-ko zaldi edo asto bihurtu zaigun hizkuntzaren arloa 11. kapituloan dago (or. 154/155): naziotasunaren

ezaugarri aipatuena hizkuntza da Engelsen izkribuetan. Marx-Engelsen nazio konzeptua banatzen den hontan ere (10. ta 11. kap.) penagarri da nazio konzeptuan herritasun ta Estado alderdi biak ez bereizteak sortzen duen nahasketa. Liburu guztia zehar ikusten da marxismoak falta horregatik zenbait sofritzen duen. Faktore ekonomikoak (herria nazio moduan biltzeko baldintza, ez naziotasunaren barruko kausa material —herritasuna— ta sustrai; haatik ere Estadoaren sorkunde nahiz tankeraren kausa bai) erabatean eta desberzikiz nazioaren kausatzat ematen dira, oraino bukatu ez den nahasketa izugarriari bide emanez. Euskal Herrian bizi-bizirik dagoen nahasketa hau; naziotasuna (herritasuna) kategoria ekonomikoekin neurtzen eta ulertzen enpeinatu bait zaigu berriki zenbaitzuz des-pabilatu. Honek nolako nahaspiletara daraman, herri txikien eskubideak haundien interesel opalduz bakarrik gaintzatzen diren nahaspiletara alegia ta nazio haundien txobinismotara, kontenplazio gutxi-ekin erakusten du 13. kapituluak.

Ba da marxista askoren solasetan kontradizio bitxi bat: batekoz erdirakoi, zentralista ageri dira; naziotasun txikiel, halare, soluzio federalista eskaintzen die lasai-lasai, bion konponketak erraz baliuduz bezalaxe... Hontaz «Marx eta Nazioa»-ko 14. ta 15. kapituluak. Azkene-ko kapituloan Estadoaren haizia ta Proletargoaren Diktaduraren lantzen dira, ez bloke komunista-ren aurkako eztenik gabe.

Liburuaren nabar-nabarmen geldit-zen dira marxismoak —bere sisti-ma egituragatik— nazio arazoa bere hortan aditzeko dituen urri ta moztasunak. Haiek gaintziteko ahaltsunik Garatek ez du aipatu: agian liburuaren asmoez gain li-hoakealako eginkizun hau.

Nazio arazoak Marxen eritzia ho-beki azterkatzen eta azaltzen duen libururik ez dago, nire jakitez, gu-re inguruetan ere. Patxadaz eskura lezake irakurleak liburu hau, hortaz hoberen bila beste hizkuntze-tara joan gabe. Gure arteko ka-tramilei laguntasun neurrigabea eman lezaieke liburu honek. Marxismoa nazio ardurekin elkartu na-hi duena, asmo horrek sortzen di-tuen problemekin konfrontatu be-

harrik dago hemendik aurrera. Al-tzakiak atrabatu dira. Eta nazio ar-a-zoaz nahiz marxismoaz axolatzen den inork ere ez daduka aurreran-tean liburu hau ezezagutzerik.

Huskeriaren batzu deitorra dai-tezke, agian: 1) Apur bat ezeza-talen batzu (119/120, adibidez), koiegi orientatuak iruditzen zaizkit marxismoaren eta nazio zaletasu-naren elkartezina erakusteko joe-ra. Biok nolanahi elkartzerik ez dagoena bistan dago. Zail den du-darik ere ez. Baina ez ote dago proba egiterik? Hori ere entseiatu izan bait da iadanik, neu ere tartean naizela. 2) Presupostuen artean garaiko historia zerbait x-hekiago adierazteak ez zukean agian kalterik («Razionalismoa ta Nazionalismoa» kap. oso labur gelditzen da). Liburuaren aipatzen den Lembergek internazionalismo-aren internazionalismoa zein erraz nazio haundien nazionalismoari zerb-itatzera pasatzen den ez da se-kretorik. Hortarako isuria 16 ka-pituloan ere ikusdaiteke. 3) Zenbait esaldi nabarmenki probokazio mo-duan dispartatuta dago, ta batzuk astakeria galantak ere ba dira, na-hiz eta liburuaren mamiari balio-rik batere ez kendu (Autorea ba-tzutan elefante bat porzelana den-dan bezalatsu dabil, koplarik ga-be): apusto mila porru hosto, baietz irakurle zitzin ta zaputzek arra-paladan liburuko zapultaldi horie-txei amorrazio ta hortz guztiekin ausiki! Beharbada horiei ere hezur bat emateagatxe botako zituen Ga-ratek bere ateraldiak bota ere... 4) Marxen adoratzaleak ba geni-tuen, idolo puskatzaileak ere age-tu dira. Garate Marx desmitologi-zatzen enpeinatuta dago. Enpeinu txalogarria. Baina zentralismo ara-zoa Marxen ariurriarekin nola ko-rapialtzen den ikusi, esaterako, ta lehenengo partean Marxen bizitzaz eskaintzen diren datoak oso jakin-garri ta baliozko samartzat hartu dituen ere zerbait kezkatzen da: 14 kap. hori ez ote den hilargi beteko gauean idatzi gero? Siko-logismoa bildurgarri haiza daiteke. Inoren pentsakera esplikatzeko si-kologiak baliatzean, printzipialki ezer eragotzerik egon ez arren, asko, gutxi, ala oso gutxi sinets ditek. Garatek asko. Nik neuk oso gutxi.

Jose Azurmendi

EGUNERO HASTEN EZ DELAKO

Joxe Anton Arze eta Xabier Le-te-ri (beren olerki saioa dela-eta-eskeinia.

Ama,
hil zarela
diote.
Baina
ama,
bizi naiz,
bizi gara,
baina
haizearen abotsa,
itsasoaren zuzmurrua,
lurraren ohia
entzuten dut,
entzuten dugu...

Ama,
bizi naiz.
Ama,
hil zara.
Ama,
ama dut,
Euskal-Herria.

Eta haizearen abotsak
ekartzen digu gure herriko
gizon zapalduen negar ixila...

Hausten naute, umezurtz,
gainean daukat, egur,
egarriak nago, elur,
nahi nuke pixka bat, ur,
maiatatzen dut, lur...
O, zoin den eder

gauaren iluntasuna!
Ba dakit
hor,
nonbeit,

izkuterik zaudela,
ba dakit
zure aurpegi zuri hori
egun senti eder batek
erakutsiko digula.

O, zoin den krudel
gauaren bakardadea!
Hemen nauzu,
bihotza kargaturik,
dardarez,
ekaitzaren tximistak
noizean behin
erakusten digun
zure aurpegi atormentatu hori
ikus zai.

Hemen nauzu
zure aginduak
betetzeko prest.
Arantzak oinetan,
garraisi ezarrian,
negarra begietan,
zure irudimen eder hori
nere baitan.

Ama,
hil zarela
diote.
Baina
ama,
bizi naiz,
ama,
hil zara,
ama,
ama dut,
Euskal-Herria.

Gorka Knörr

ZINE

Zinearen Kondaira

Zinea obeto ezagutzeko asmotan, bere kondaira ikutuko dugu orain zenbait zertzeladatan. Beraz, noliz eta nola sortu zen, aintzindariak nor izan ziren, gertatu zaizkion aldaketak e.a. aipatuko ditugu.

Zine aroa egokiago aztertzeke ordea, sei zatitan banatuko dugu.

Ona emen:

- 1.—Asmaketa, 1895 urtean.
- 2.—Zinea-ikuskizun 1895 etik 1927 arte.
- 3.—Zinea-arte 1914 etik 1927 arte.
- 4.—Zaratadun zinea 1927 ean.
- 5.—Iraultza 1958 ean.
- 6.—Zinearen gaurko egoera 1972 ean.

Lan onetan, leendabiziko bi atali elduko dlogu eta urrango batetan ikusiko ditugu besteak.

Zail da gaur dugun pentsakerarekin, duela irurogeita amazpi urte gertatutakoak behar bezala jukatzeta. Orretarako, garai aretako pentsa-keraz eta izakeraz jabetzea nai-ta-naiez-koa bai da. Ala ere, aal dugun erarik zuzenenean agertuko ditugu.

Zinea edo, obeto esan, zinea egiteko tresna, telegrafo (1832) eta urrutizkinaz (1876) mundua arriturik zegoenean sortu zen.

1895ean ere, oihal zuri batetan irudiak igiduran ikusteak, era bat txunditurik utzi zuen jendea.

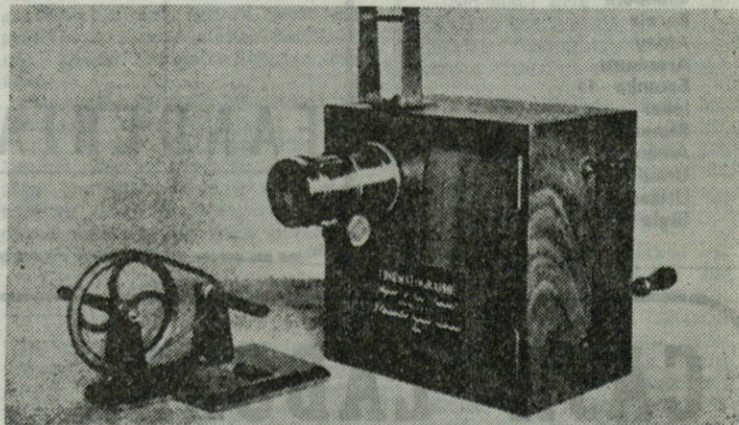
Aldi aretan azaldu ziren, baita ere, ari gabeko telegrafoa (1896) eta Irratle (1902).

Asmaketa guzti auk, glzonaren komunikabideak errazten dituztenak dira, eta zinea ere bai, ain zuzen.

Argazkari bik, Lumiere analek, lortu zuten leendabiziko argazkien igidura zapi zuri batetan. Garai aretante zebilen Edison ere Amerike-tan argazkier igidura erantsi narrik eta Lumiere analek sortu zutenetik ez oso urrutli.

Beraz, orduko zinea, asmakizun edo inbento bezala azaldu zen. Den-bora pasako gauza ikusgarri bat bezala soil soilki. Ala ere, gizon aiek pentsatu baino askoz geiago edatuko zen zine jalo berri ura eta bere-biziko aldaketa batzuen bidez, etekin ikaragarriak eman araziko ziz-kioten zinegileek.

Lumiere analek, «Ola batetatik langileen lrtara» deritzan zinta egin zutenean, ao zabalik utzi zuten jende guztia. Batzuk ziotenez, ez zen asko iraungo zuen asmakizuna izanen, baina azkar baino azkarrago asi zen mundu guztira zabaltzen.

Lumiere analek erabili izan zuten kamara.

Lumiere analek, elkarte bat sortu zuten Frantzian eta Edison ospe-tsuak beste bat Ameriketako pelikula berriak egiteko asmotan.

Genero berri bat zuten esku artean eta poliki poliki egokitzen eta apaintzen asi ziren jendeari goi mailako ikuskizunak eskaintzearen.

Zinearen astapenetako gizona dugu Georges Melies antzezlaria. An-terkitxo artean zeraman bizimodua, zineari era bat atxikitzea erabaki zuen arte.

Melies-en zeregin nagusia, irudi igikorrei gai bat ezartzea izan zen. Esan nai bati, ari bati, ots, argumento bati jarraitu arazi zien irudiei, zineari, bide batez, aurrerapen andia emanaz.

Lumiere analek, zinea tresna bat bezala aztertu zuten. Teknikaz ku-tsatutako ikusmoldea zuten zineaz. Melies-ek ordea, antzerki alderditik begiratzan zion, eta Peter Welss ospetsuak dionez, «Melies, zineko Henri Rousseau dugu».

Leen zinegileen (Lumiere, Edison; Melies, Chamon, Zecca, Sennet, Griffith, e.a.) kondaira laburra egiteko, liburu andi bat osatu bearrean ginake.

Gizon auen asiera eta teknika arlote ari esker, zineak zituen po-sibletasunak erabiltzeari ekin zioten ondorengoek. Irudia eta aria, ar-gumentoa, egokitzen eta txukunki lotzen asi ziren, eta lan onetan, Griffith (zaratadun zinea 1927ean asmatuko zuena) nabarmendu zen.

Garai aretako gizonak ordea, urrats batzuk bakarrik eman zituzten, Lumiere-n asmaketa ondoren, beste ogei urtetan jo-ta-ke jardun ziren zinegintzan, leendabiziko itxurazko pelikula sortu arte. Naiz mutua izan, «Nazio baten jaiotza» dugu pelikulatan aintzindari.

Zineaz azterketa bat egiterakoan beraz, ezin ditugu aaztu emeretzl-garren mende asieran egin ziren lanak, eta gaur zineak egertzen digun paregabeko edertasunean, gizon apal aiek ba dute zer ikusia.

Baina zinearen anditasunak ez gaitu geldik egon arazi behar. Atzera eta aurrera begiratu bear dugu. Erri bakoitzak bere forma bereziak era-tsi bear dizkio zineari: nortasunezko arropaz jantzita erabili alegia.

Zinearen asmakizunak eta ikuskizunak elkar topatu zutenean, erriz erri zabaltzen asi zen eta arrakasta andia izan ere, alajinetan.

Geroztik, beste elburu bat zuten zinegileek: ZINEA eta ARTEA elkar lotzea, eta onen berri emango dugu urrango batetan.

XABIER

azkoitia

BERTSOLARI GAZTEEN
IX-GARREN TXAPELKETA

Izango da «Baztartxo» antzokian otsailaren 26-ean. Liolako eta Donostiako erri-irritiak eratu du Gurela eta Bilore-ren laguntzarekin.

Amar bertsolari auekdatoz: Angel Larrañaga, azkoitiarra; Florentino Goiburu, idiazabalarra; Zestuako «Lilibe»; Fermin Muñoa, berrobiarra; Eusebio Ibarzabal, gabi-riarra; Juan Narbaiza, eibartarra; Santiago Zabala; lezoarra; Nikolas Zendoia, Azpeitiarra; Endolako «Ziolar»; eta Brinkolako Bitor Agirre. Amarretatik nor aterako ote txapeldun? Ez goaz gure iritzirik azaltzera.

Berton izango dira euskal dantza eta abesti saioak ere. «Euskal Kaztediaren» gain joango da alderdi au. Emen izango dugu Benito Lertxundi ere bere abestirik zora-garrienez.

Sarien artean «Zeruko Argia»-ren sari bat datorrela ikusi dugu. Bertsolariak begi onez ikusten dituen ezaugarri garbia, noski. Ez litzake gaizki egongo gure ustez urtearen buruan bertso geiago aterako balitu. Oso gogoz irakurtzen ditu jendeak bertsoak.

Eskerrik asko antolatzaile guztioi eta jarrai onela. Bertsolaritza indartzea Euskal Erria indartzea da.

Barrikarra

usurbil

MUS SARIKETA
KALE-XARREN

Jendetza haundia izan da mus sarietan. Izan ere ez ziran nolanahikoak sariak, 5.000 pezeta, saria eta txapela eraman dituzte txapeldunek, ala zankoa! Sarrera 200 pezeta izan da bikote bakoitzarentzat.

ERRETORE JAUNA GAIKO

Denbora aldia darama elizara azaldu gabe. Ez dago ondo elizara agertu gabe dagonerako. Zalea izan bai da elizkizunetarako.

Badator udaberria ere eta ea lehenbailen sendatzen eta tajutzen zaigun.

OMENALDIA

Erantzen ari omen dira Pazko aldirako D. Julian, D. Franzisko, Gertrudis, Angel Aranburu eta Sebastian Sagardiarentzat. Ez daki-gu tartean beste inor badanik, baiña hoiek behintzat ondo merezia dute. Apaiz-lanetan lehenengo biak, seroratzan urrangoa, abeslari-tan azkeneko biak. Urteak eta urteak egin dituzte lan hoietan. Baiña badute beste lanik asko ere eginia! Ea, bada, ondo erutzen duzen omenaldi hori!

IKASTOLA

Ari da datorren ikastarorako ere gauzak moldatzen. Gogotsu ari da lanean batzorde berria. Erri-etxe-ari, Aldundegiari, Auzerki, kutxei eta nagusiei diru eskea egin die zorrak ordaintzeko.

Seitik aurrerako umeein Lasartekin alkarturik hasiko da datorren udazkenetik.

BORDATXO

Saiatzen da dezakeneraño mendigoizaletasunaren ari ereiten. Otsailaren 27-koa izan da azkeneko medi-ibillia. Antzoki baten ametsetan ere badabilte zine arazoari erantzuteko.

«Deabruaren ziriña» zela esan zuen Papinik dirua, baiña hauek ere zirin horren beharrea zerbait egiteko. Lehenetik ere zorpean eta berriak eta haundiagoak egin behar zertxobait egiteko.

HAZI ETA HEZIKOAK

Ez daude atzera begira. Zoragarria «Zomorro-dantza» sari-keta. Ezin kabitu ala jende. Gaztetxo betea ikusten dugu egunero biltokia.

Zer eratuko ote dute urrenorako? Abeslari sari-ketaren bat edo, esan digutenez. Mendirako ertena-diren bat ere bai, noski.

BURUTXO

Ez Merkenak

Bai Onenak!

Janari bidez izaten dira ganadu on, indartsuak, Eta nora jo jakin bear du baserritar burutsuak, Berebiziko aragi pillak; gañera esne putzuak, Oiek guztiak berekin ditu Fanderia'ko pentsuak.

FANDERIA

ERRETERI

ZERUKO ARGIA

SALTZEN DA:

ELGOIBAR
M. Geroetiza

EIBAR

Angara
Markina
Iriondo
Eguren
Glascoia
Barela
Aldey
Aranburu
Estanko, 11
Isaai
Simen
Amana
Uraul
Urizar
Siglo XX

CAJA LABORAL POPULAR

(LANKIDEEN AUZO-AURREZKI ONTZIA)

— DIRU - PRESTAKETA ELKARTEA —

Aurrezki kutxa onen laguntzak: — gizarte-saillean
— diruketa-saillean
— lantegi-zuzendaritza saillean

ZUK AURRERATUTAKO DIRUAREN BIDEZ, LANGILLE ASKORI, BERE LAN-SARI
PREMITIK IRTETZEKO BIDEA SORTUKO DIEGU

Laguntza ezin oheak, etekin eta irabazirik aundienak eta illeroko sari ederrak eskeintzen ditugu

Gure landolak erri auetan idikiak dauzkagu:

Mondragoi	Zumarraga	Bilbo	Ermua	Munguia
Aretxabaleta	Elgoibar	Legazpia	Eskoriaza	Yurre
Elorrio	Markina	Irun	Izarra	Bermeo
Barakaldo	Bergara	Durango	Ondarrabia	Lasarte
Ondarroa	Altasua	Amorebieta	Galtzaraborda	Enanderian
Andoain	Eibar	Azpeitia	Lekeitio	Santurce
Plazentzi	Tolosa	Ernani	Llodio	Zumaya
Ofiati	Pasai San Pedro	Zarautz	Recaldeberri	Donostia
Ormaiztegui	Erranderi	Sestao	Agurain	Iruña
Beasain	Billabona	Ordizia	San Andres	Deba
Gernika	Gasteiz	Antiguo -Donostia-	Azkoitia	Anzuola

MUSIKA PEDAGOGIAZ, IKASTARO BERRI BAT (WARD)

Irakaskintza saillean dabiltenentzat.
(Espresio saila)

Il ouetan asita Donostian eta bere inguruetan Ikastoletako irakaskintzan dabilten guzientzat MUSIKA PEDAGOGIAZ JARDUNGO DUEN IKASTARO BAT eratuko da. Ikastaro au M. IGLESIAS-en zuzendaripean egingo da.

IKASTAROAN ERABILIKO DIREN GAIK:

- Musika irakurtzeko era.
- Belarri eziera.
- Bokalizazioa.
- Abotsa egokitzeko era.
- Ritmoa.
- Aurak musika sortzen eta eratzen jartzeko era.
- Instrumentoen teknika (flauta xilofonoa ta abar).

Gai auen berri zehatzago artu nahi duena, Lizeoko aurrekin M. Iglesias-ek nola jokatzan duen ikustera joan daiteke.

—oOo—

OHARRAK:

- Nahi duenarentzat azterketa ofiziala eratuko da. (Escuela Superior de Musica etxeak titulua emango du).
- Ikastaroaren diru neurria: 1.000 peseta
- Matrikula (Azterketarako): 500 peseta

—oOo—

Zalantzen bat baldin bazenduteke, M. Iglesiaseri deitu ezaio-zue (LIZEO S. TOMAS, goizean) edo Txomin Yzagirreri Tfno 42321 (atsaldean).

NORK KUKURRUKU!!!

OLLARRAK

OLLOTEGIAN?

...Ez. FAGOR,ek

sukaldian

arístegui hermanos

ZORUAK ETA ESTALKIAK,
PERSIANAK, ATEAK, ETA ABAR.
GARBITOKI ETA ITURKINTZA GAIK.

ERAKUSTOKIA:
FUENTERRABIA, 19 - URRUT. 11459
DONOSTIA

MUEBLES

URRETAVIZCAYA

1926'an sortutako etxea
ERREDIZAK - EDERGALLUAK
EGIN - GAIK eta AURRE - KONTUAK

POSTAS, 46

GAZTEIZ (Vitoria)

Baserraren alde EUSKAL ETA ERDAL

Caja de Ahorros Municipal de San Sebastián

Banen baneko aziyak
Ongarri ta abonoak
Belar Zuloak

Erosi edo berritzeko diru
aurreratzea

Baserr, lur-tresnak ta abar

Torelavega'ko Perira joan
etorriak

zumarraga

AMONAREN KEZKAK

Gure azken lan batean (Z. A. Otsailak 20-468-zenbakia).

Adierazi nai izan genduen, arako Etxeko-andre arduratsu batekin euki nuen jarduna. Garrantzi aundi-koa iduriturik gure itzaldiaren gaia, gure barruan ondo ausnartu ondoren, artu nuan asmoa argitaratzea irakurleen jakin gai. Nere jardunaren arian, itz-eman nuen aleginduko nitzela aztertzen nola (Jehova'ren ordekoak) Kristaueri buruz sinismen ausleak dirala.

Idatzi onen gai den alderdi onek, Kristau sinismenaren oinarri diren liburu Santuak-Biblia aotan artu ta esateran itzuliak, artzen dituzte sinismen auleko notien (pertsona) erakusgai.

Onela erakusten dute; Eliza ta Errijoa, Deabruaren egintza dirala. Jainko xebebre bat aitoritzen dute, Gauza guztien Egilea, deitzen dute-Jehova, Kristo Jauna, ta Espiritu Santua ez dituzte Jainkotzat ezagutzen Irutasun Deuneko bi notin auek, Jainko Egilearen eskue-tatik iritendako izaki berezi batzuek dira, gizona baño gorago, ainge-ruen pare, bañan ez Jainko, Kristo Jaunaren nekaldiak, auek diotenez, ez dio gizonari zeruko ateari iriki, ta gizonaren anima ez da gai, Aita Jainkoaren aunditasun ta edertasu-nean murgildurik betikotasun guz-tian bizitzeko.

Kristo Jaunaren Nekaldiaren irabazkiak, giza-animan txertatzeko, ez da Sakramenturik. Eta bere buru-gogorkeiz gizadiaren udaberri epe-lean, gure len aita Adan'ek giza-diaren gain amildu zuen ondamen-dian, Irutasun deunak zaindu zuen Andre miresgarri Maria, ez dute aitoritzen, bere edertasun eta emai-tza guztiekin.

Oita onenbestez uste degu ager-tu degula alderdi onen sinismen-austea.

Jarraiko du.

ASKARRAGA

andoain

Ikastolan ibiltzen diren sei zazpi urte dituzten lau aur ziren. Eskuk garbitzeko urik ez ta or dihoaz irakasearengana ur eske. Errian urik. Ez eta eza onen eritasun au sarritan entzungo zuten karrikaetan eta etxean. Ez dagoen tokitik ezin sortu ta irakasleak, urik ez izate orren ogena berea ez zala esan zien ta etxean garbitu bearko zituela. Aurak, etxera bidean abiratu ziranean, etxera joan bearrean alkatearen etxerantz joatea erabaki zuten. Or dihoaz lau aur oiek Sagarmendira: atea gu bezain laister or datorkie agintari nagusiaren emaztea.

Zer nai duzute? Ura bear dugu, eskuek nola dauzkagun ikus ezazu! Garbitzeko ura bear dugu. Maitteok, urik ez dago; euriarik egiten ez dun artean urik ez da izanzen. Ba, guk, ura bear dugu: Bai ta ez arieta ari, azkenean barrura sartu azi zituen ta erreaz (Lejia) edo urez edo beste zerbaitegaz eskuak garbitu zizkien. Aurak berriz ere... Ura bear dugu. Leen esan dizuet ta urik ez da ta erurik ez den arteino ez da izanzen. Guk ura bear dugu ta ura bear dugu ta... Ura, orain zer-tarako? Ba, edateko bear dugu: egarrik gaude. Bai eta ez, badago ta edago, sukaldara eramán ditu, skeita edo onelako beste zerbaite eman zien ta or dihoaz aurak, bi neskato eta bi mutillo, pozik ta alai etxerantz, eskuk garbi ta eda-riak zintzur barrendik irentsi on-doren ta ao leorak busti zituelako. Ikasi nai dutenentzat ikaskizun ede-rra! Aur oiek, gure koldarkeria on-gi asko bota digute aurpegi! Ongi salatu gaitue! Onela jarraituko balute! Aur iritenak? Aur biziak? Axolarik gabekoek? Nai duzutena esan lezakezute baina ori da Andoaingo erriaren giroa! Sorabila alderdian ere naiko ardail bazebilen: argirik ez zegoela ta onela moduz-ko beste zerbaitez baina entzun dutanez bazter aiek argitu dituz-te: gaitz erdi. Andoainen ba daude Andoaingo erriaren barruan baina Andoaingo erri-zati ez direnak. So-rabila, Etxeberrieta ta Aita Larra-mendi etxe-taldeak.

Oiek ez dire Andoaingo zati: ga-rai bateko «Las Urdes» zeritzaien erri zatiek dire. Nun gaude? Nora goaz? Zer egin bear dugu? Andoainen gaude, Andoaingoak gera jaiotzez, ezikeraz, bizitzaz: baina Andoain, gurea ez da. Zardade la-tza datorkigu ta gu bitartean ixi-lik: guk egin genezakeana beste batek egiten du. Gu ixildu!

Aurreko aste batetan, Patxi Oiar-zabal, Ituritzaga-txiki Joxe Mari zanaren semea il zala nion: gaur beste berri txar bat ezarri bearko dizuet. Julian Oiarzabal, Patxiaren anaia il zaigu. Besteren bizarrak moztan ikusi ditugu ta gureak ere beratzen ipini bearko ditugu. Jain-koak artuko zuan noski bere al-boan!

TALDEKO-BINGEN

elgoibar

ZORIONEKO EDUKAZIOA

Egun batez Elgoibarko osagile baten egon-gelan, jende mordoska bat zegoen eta hauek tartean, he-rriko izeba-ilobak ari ziren alkar hizketan baina gaztekeraz. Hauen aldamenen beste herriar «euskaltzale» bat eta isilik egon ezi-nik honela dio:

—Baina, baina, oraindik gehia-go ikusi behar juagu. Zuek erde-raz? Holako lotsagarriak orratio! Euskeraz geuk egiten ez baldin ba-dugu, nor egingo du ba?, ta abar ta abar.

Beste biak erdi lotsaturik isildu behar izan ziran, baina handik minitu gutxira, atea ireki zuen neska batek eta honela galdetu?

—Está aquí mi padre?

—Qué quieres? Erantzun lehengo euskaltzaleak, bere aita bai zan.

—Oye aita; me ha dicho fula-no, que... bla, bla, bla.

—Está bien, dile que iré a las cinco. Erantzun aitak.

Hau ikusi ondoren lehengo bie-tatik batek honela galdetzen dio:

—Nor zen neska hori?

—Hori? Nere alaba.

—Ene! Eta, zuk zure alabarekin erderaz egiten duzu e?

Gizonak, nola erantzun asmatu ezinik honela dio:

—Ba, ba, badakizu ba, eduka-zioa, edukaziua.

—Bai, bai, zuena edukaziua eta lotsagarria gurea, honelako kan-polarrosa ugari dago bai gure ar-tean. Zuk hobeto egingo zenuke etxekoei neurria hartzea kanpo-koei hartu gabe.

Denak zeharo mutututa geratu omen ziran. Bai eta gu ere ho-rretan gaude. Lehenengo, norbere etxea euskaldundu behar dugu eta gero ingurua, baina gure arteko askorekin ohi dana, topinak gal-dariari ipur-beltz esan eta honela goaz aurrera, baina hemen azaldu dugun antzeko «euskaltzaleak» ikustean guk zer esan?

—Amatiñok, Elgoibartarroi, aba-reen egunean jai hartu genuelako,

halako «enbido» txiki bat bota nahi izan zigun, baina, guk «baez-pan» ere paso. Baina bien bitar-tean eskerrak eman nahi dizkio-gu, gure eskaria irakurri ondoren Euskaltzaindiako Lendakaria ren idatzia eskeini daukilako. Eran-tzun oso-oso ez bazen ere nahiko garbi utzi digulako guk aipatzen genuen arazoa.

Etxe-Pe-tarrek

tolosa

Ikastolaren laguntzarako eginik zegoen jaialdiak ez zuen ukan guk uste genduen ainako arrerik. Ba-tetik baimenak nahikoa berant har-tu, eta honegatik propaganda gu-txi egin zelarik; bestetik egural-diak ere ez zigun lagundu, asko eta asko mendira joanak ziren nos-ki, benintzat gauzak horrela dire gertatu.

Dena dela herrian izan behar luke gehiago arduratuko diren per-sonak.

Eskerrak gurasoeri salbatu zen jaialdia, nahiz holetan ere gehien lagundu behar luketenak potto egin. Hemen ere guttien ahal de-zakenak, borondatea azaldu du eta beste batzuek nahiz nahikoa ukan, zimurtu egin zaizkigu. Hoi-en laguntzaren zai badago ikastola, on-gi dagoela usten dut Lizeo bate-kin ametsetan jarduteko.

—Inauteriak, guk pentsa bezala, alai eta zaratsatuak joan dire eta usten dugu sekulan baino jende gehiago izanen dela Tolosako huri zaharrean.

Ziur gaude bukatu bezain askar, bakarren batzuek, urango urtekoak prestatzen hasiko direla, edo be-hintzat, aurtengoak aztertu eta zer edo nola gehitu edo hobetu, ezer egin leikean. Asmatzen. Nik ez da-kit hau hain beharrezkoa den ala ez, zeren neretaz espontaneismoak edozein festatan gehiago balio du, aurrez egin leiken guziak baino.

Orain benetan, izigarrik inbi-dia pasatzen dut, hainbeste jende bere inguruan biltzen duten el-karte hoikin festa bat prestatzeko, eta bitartean, gure euskal kultu-ran hainbeste eginkizun betetzeko dagoelarik, nihor ez dela edo oso guttik, horrelako antolamendu ba-ten lanean salatzeko. Eta hau bai gure behar bat izan behar duela, gure eginkizun nagusietariko bat, jendea lozorroetik esnatu eta gure arazoen berri jageraztea. Beraz lan-gilea dena, baterako bezala bes-terako jar leike, eta hainbeste atal dagoelarik, bakarren bat izanen zaio behar bada bere begiko. Be-raz, jarraitu behar dugu, urte gu-zian eten gabe, ahal den eta la-gun gehiago inguratzen, ia nolabait bederen, ekipo batzuk prestatzen ditugun, gure helburu guziak be-tetzeko.

ASKALEKU

LAU

mutriku

BATAIOAK

Otsaillaren 20'an, Eleiz Nagusian, eta ospe aundienarekin egin zan illeroko bataio elizkizuna. Pozgarri zaigu esatea, gero ta jendetza uga-riago biltzen dela aurtxo berrien elizkizun eder ontara. Aurtxoan guraso, guraso ordeko, senide, adis-kide eta beste erritar asko ta as-ko. Lengo oiturretan elizkizun soil-soilla egiten zan, orain berriz, gaurko giroari dagokion bezela eta euskera garbian, jendetzak biziro ausnartu ta itzez-itz guziak erre-z ulertzeko erara. Ona emen grazi donetzallearen bitartez kristau egin ziranen izenak.

AINHOA Olaizola Mugerza; ASIER Basurko Arrizabalaga; MI-REN JOSUNE Iriondo Elorza; GARBINE Muñoz Otaegi; RUBEN Lekube Ulazia; MIREN KARME-LE Arreitunandia Kalderon; IGOR Flores Aranzabal eta AITOR Ota-ño Egurbide.

Aurtxoan guraso, aita ta ama besotakoei eta senide guziei gure zorionik beroenak.

ERITZAK

Otsaillaren 12'an, 84 urte zituela-rik, Jaunak beraganatu zun Men-dizabal Beraustegi-tar Austin, arrantzale jatorra. G.B.

Il onen 1'an, 69 urterekin il zan Maguregi Agirregomezkorta-tar Juana.

Illaren 20'an, 77 urte zituela il zan Eizagirre Agirre-tar Jose, arrantzale oso ezaguna. Baitare il onen 23'an, 85 urterekin lur on-tatik alden du zan Usobiaga Larrea-tar Josefa. G.B.

Ildako oien sendi ta senide gu-ziei gure samin-agurra.

GAXORIK

Sendapen bat egitera joan eta, Madrid'ko gazotegi batean arkit-zen da Lekubetar Rosarito, Goi-zeko Izarra'ko antzezleri trebea. Azkar sendatzea opa diegu. Baita ere Madrid'en arkitzen da senda-gai-ikusketara bat egitera joan eta, gure lagun zar Andonegi-tar Ima-nol, Zeruko Argia'ko arpide zin-tzoa.

Bat-bateko biotzeko eraso-aldi bat eman eta, laisterka bizian Donos-tiratu zuten Beristain Piker-tar Imanol, Zeruko Argia'ko idazle zin-tzoa, Donostiko senda-etxean egun batzuek igaro ondoren, zerao sen-datua arkitzen da, Asko poztutzen gera.

BARCELONA'RA

Opor-aldi bat aalik obekien iga-rotzeko asmoz, Barcelona alderuntz joanak dira gure adiskide Remen-teriar-tar Sabas eta bere emazte Uranga-tar Miren, anderea. Ondo ibilli.

irakurleak

mintzo

Irakurri ditut, irakurri, «Ira-kurleak mintzo» saillean Do-nostiako I.A. jaunak esanda-koak. 468garren alean.

Gogorra bezain gezurtia iruditu zait, dalako apaiz orren jokaera. Ori bai dala ez federik, ez errespetorik eta ez bururik ez izatea!

Ni Errenderian bizi naiz. Urteak ere baditut: nere zazpi illobak lekuko. Eta se-kulan ez dut ikusi Z. AR-GIAN sinismenaren aurkako ezer. «Eliza bizi da» orrial-dean Arostegi jaunaren la-nak oso gogozkoak ditut, La-txaga jaunarenak ere oso onak dira, Lekuona jaunare-nak ere bai. Nola esan di-teke, beste argitasunik ga-be, sinismenari egurra ema-ten ari dirala? Zertan?

Begira: Ikastolen kontra ere gauza asko esaten dira, euskaldunok aritzen gera or-tan ere. Penagarria!

Zuek beintzat, Z. ARGIA egiten duzutenok, ez jaramo-nik egin apaiz zaar edo za-artutakoen grina txarrari. Eu-tsi eta jarrai.

Beste arpidedun baten zu-zenbidea bialtzen dizuet. Emendik aurrera bial zalozu-te gure aldizkaria.

J.A.G.
(Errenderia)

Jaunak:

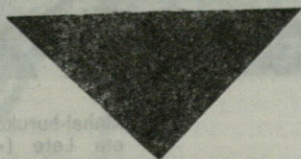
Aspalditik buruan dara-madan zerbaitegaz mintzo nahiaz natorkizue. Benetan harrigarria derizkiot liturgi-euskeratzaileek egin izan du-ten eta egiten ari diran la-nari.

Sei-zazpi urte honetan ho-rrelako lan handia egin duen taldea Euskaltzaindian sar-tzeko ordua ez ote da heldu?

Badago Euskaltzaindi ba-rruan, bai euskera aldetik, bai lana aldetik askoz gu-txiago merezi duen jenderik. Eta euskeraren alde ezer as-ko egiteke dagoenik.

Eta orain liturgizaleei es-kea: Zuen eliz-liburuak in-pren ta z argitaratzerakoan, batasun bideak ez ahaztu-tzeko, alegia. Haseran egin-dako lanak oraindik orain egindakoen aldean motz gel-ditzen dira. Herriak ere zer-bait gehiago daki orduan baino. Asko lagundu dezaio-kezue.

R.A.A.
(Zumarraga)

ECHABE

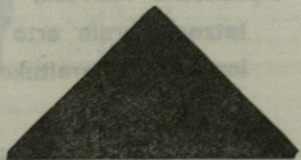
ETXABEEN
Mueble - Etxea

Fuero'en Enperantza

Urrutizkiñak: 84 10 78

84 11 24

ZARAUZ

BOUTIQUE

Snecane

31 Agosto, 5

DONOSTIA

Urrutizkiña: 41 18 75

ORMAZABAL - DAR DUNIXI

ETXEGINTZA TA ETXE - TXUKUNKETARAKOAK

URALITA ORDEZKARIA

TOLOSA

Urrutizkiñak:

Etxekoa 65 19 60

Landolako 65 19 33

URRETUXA

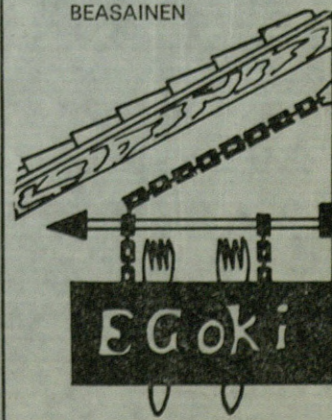
Urrutizkiñak:

Landolako 67 17 84

ERAKUSTOKIA: Tolosa'n - Zumalakarregi, 7'gn

ARAGI ERREAK

BEASAINEN

ZURE ETXEAN

— Bisigu, legaza...

— Arkume, antxume eta abar...

— Txekor eta idi-txuletak.

S. Ignacio, 15

Urrutizkiña: 89 14 37

— BEASAIN —

BERTSOLARI GAZTEEN IX-gn. TXAPELKETA

Gau zoragarria Azkoitiako «Bazartxo» antzokian igaro genduen gaua. Amar bertsolari gazteen saioa, «Euskal Gaztedi»-ko neska-mutil gaztetxo taldearen txistu eta esku-soiñuz alaitua eta Benito Lertxundiren abestiz borobildua, ain zuen ere.

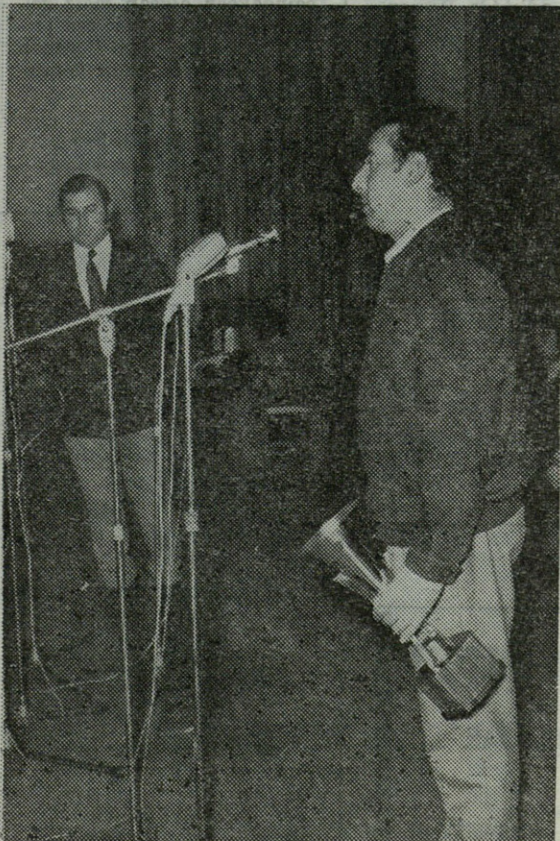
Auek ziran amar bertsolariak: Angel Larrañaga, azkoitiarra; Florentino Goiburu, idiazabaldarra; Zestuko «Lilibere»; Fermin Muñoa, berrobiarra; Eusebio Ibarzabal, gabiriarra; Juan Narbaiza, eibartarra; Santiago Zabala, lezoarra; Nikolas Zendoia, azpeitiarra; Endoiako «Ziolar» eta Brinkolako Bitor Agirre.

Lan bikaina Donostiako eta Loiolako erri-irritati egiten ari direna. Bederatzigarren aldia irratiz txapelketa ipintzen dutela. Loiolako irratia txapelketa bidez egin ziran ezagunak gaur goen goeneko mailan dabilzan bertsolari batzuk.

Jendeari parte artu arazten diote gaiñera. Irrati-entzuleek bidaltzen dituzten iritzien bidez egiten da onenaren aukera. Amabi mila eskutitz baiño gehiago artu dituzte, jendeak bidaltita, irratia auetan, bertsolari txapelketa dela eta. Angel Larrañaga, azkoitiarra atera da aurten txapeldun.

Angel Larrañaga, azkoitiarra, txapelduna.

Bitor Agirre, Brinkolako, jai-aldiko onena.

Atzean, Joxe Mari Iriondo eta Ibarzabal bertsolari gaztea.

«Bazartxo»-ko jaialdian, berriz, aldarerik onena Bitor Agirre, brinkolarrak eduki zuela esan beharko. Onena, izan zela bertso saiorik egokiena erabaki bai zuten mahai-burukoak.

Jendez betea ikusi genduen gau ortan Azkoitiako «Bazartxo». Ugariak eta egokiak izan ziran Oleak somatutako gaiak. Ona bertsolari gazte auen saioa.

Gehiagorentzat tokirik ez eta ona bakoitzarenetik bana aukeraturik. Ez dugu bakoitzaren onena aukeratu, noski. Gai guztietakoak autatzen saiatu baigera.

Larrañaga txapeldunak egin zuan azken agurra:

Uste gabeen nerretzat dira txapeldunak ditun famak baiña ni bezin onak dirala pentsatzen det beste danak. Zuen aurrera pozikan gatzoz len izkutuan giñanak; danon partetik Jainkoak gabon anai arreba laztanak.

Banketxeak diru geiegi daukatela-ta, OYARZABAL-en bertso bat:

Banku auekin benetan gero asarreturik nabilla gure artean orrengatikan guk daukagun iskanbilla. Al badute bai bereganatu Euskal Errin diru pillia eta oien probetxu guztiak joaten dira Madrilla.

Lanaren emaitzak ondo banatzen ote diran, dio AGIRRE-k.

Nagusia bai langillearen partez ederki jantzia gero zer etorri bear zaion aztuta dauka utzia. Esango nuke ikusi eta langilleen iritzia gaurko nagusiak oso garbi daukaten konzientzia.

Gai berari buruz, ara ZIOLAR-ek:

Eta onetan kantatutzero nola gauden beartuta langillearen bide guztiak dauzkate ondo neurtuta; oiek nai lukeena da gu ezin zearo oinperatuta. Diru mordoak egin dituzte bai guri arrapatuta.

Gazte asko ikasi naian dabilzala-ta, LARRAÑAGA:

Gaiari buruz nola daukagun ain gauza nabarmena, gazte maiteak itzegin naian oraintxen nator zuena. Euskal Erria bera dijoa, orrek ematen du pena, komeni da-ta orain bezelaxe ikasi al dezutena.

Gazte alproja batek, ezkontzeko, aitari eskea, ZENDOIA-k:

Beraz aitari alper xamarrik gaur egiten diot dei, onek diruak maite ditula ongi nabarmendu da, bai. Ainbat maite naun aingerutxo ortxen dadukat nere zai, ez didazulako laguntzen zuk ementxen nago ezkongai

Zaar-sarituaren egoerari buruz, ZABALA:

Jolas-tokiak gutxi dauzkate ta geienetan etxean, oientzat ez daude lege auek ondo nere iritzian. Lenago lana ortxe ein dute zortzi ordu pasatzian ta ez al dute orain jan bear larogeita iritxizian.

Gai bereari buruz, GOIBURU:

Leno lanean pasatu zuen bere sasoi bikaina, orain aguretu ta bizkarra okertua alajaina; etorkizuna txikia dauka eztu bizitza apaina, gizon orreri zertan ez jarri merezi duen ordaina.

Gizon zurrak, alperrari, LILIBE-k:

Zu bezelaxe griña badet lanerako uste det ori dala zorionerako. Dirua gordetzen det ustez onerako an egongo dalako bear danerako.

Abogaduari ordaindu nai ez dion baserritar maltzuraren ofizioan, NARBAIZA:

Uste gabeen sortu genuan bi adiskidek demanda eta arrazoi on bat atera zuri gidaria emanda. Baiñan benetan aitortuko naiz egi garbia esanda, zuk ez daukazu meriturikan nik arrazoia nuan-da.

Apaizarekin bat egiñik dantza-tokia jarri nai du erriko alkateak. Ara zer zion MUÑOA-k apaizari:

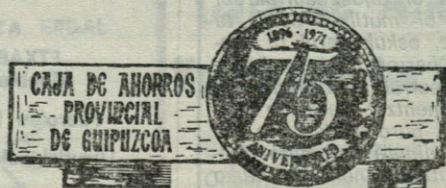
Ez pentsa diradenik bide oiek okerrak, ikusi bear ditugu, oraingoz bazterrak. Gauz politik dira, Jauna neskaren izterrak ta laster bear eman Jainkoari eskerrak.

Mikrofonoa, Zabala, lezoarra. Eseririk, Narbaiza, Ziolar eta beste bertsolari gazteak.

Mahai-burukoak: Joxe Lizaso, Olea eta Lete («Ibaieritz»). Zutik, Aita Lekuona, irratiko zuzendaria eta Miren Jone Azurza, gure asterokoaren zuzendaria.

Gipuzkoako Aurrezki Kutxa Probintzialak, 75 urte betetsean, orain arte bezela, gure Probintziaren alde lan egiten jarraituko duala adierazten die Gipuzkoar guztiei.

Egin al diteke Erri - ezkontzarik ?

Askotan egiten zaigun galdera: zergatik ezkondu behar du batek nahi eta nahi ez Elizaz?

Badakigu nahiko eragozpen izan dela gure artean erri-ezkontza egiteko, baiña ez dugu uste gaur hain handiak direnik. Gotzaiaren aurrean edo honen ordezkariaren aurrean sinesmena ukatuz agiri bat izenpetzea eskatzen zen lehen. Gaur non eta jueza ez den oso gogorra, asko da epailleari ezkongai-agiria eramatea eta honen aurrean, bi lekuko direla, ezkon-papera izenpetzea.

Sinesmenak bakarrik ezkondu ditezke Elizaz. Sakramentu bait da Elizaren ezkontza eta sakramentuak sinesmenak bakarrik har dezake.

Beraz erriz ezkontzeko erraztasunak eta Elizaz ezkontzeko zailtasunak jarri behar zazkio sinesgabeari. Beste horrenbeste esan ditezke bataioaz ere. Ez dizkiegu nola-nahi bataiorako hartu behar haurrak sinesmenik gabeko gurasoei.

Harritu egiten gera zenbait Elizaz ezkontzen denean edo norbaitek bere haurra bataiatzera ekartzen duenean. Nola Elizaz ezkondu ditezke edo nola bataiatzera ekarri dezake bere haurrak, Jainkoa eta Elizaren izenak berak ere gizarterik kendu behar direla esaten duenak?

Bihotz haundiko izan behar du Elizak, baiña ez ifioxentea. Eta jendeak ere argi ibilli behar du zenbaiten jokabidez.

IRAOLA

KRISTO KARTZELAN

"Guretar bat degu Kristo", esan dezakete Presondegietak giltzape-tuek; Espetxean egon bai zan Kristo Ostegun Santu gauaz.

"Kristo zerate presoak", diotzute pozkiro, Jesusen aotik jalkiak dira itz auek: "...Zatoste betiko zorionera... Kartzelan nengoa eta ni kusteria etorri zifiaten... Noiz ikusi zaitugu?... Lagun urkoari eitgen zeniotena, neri egiten zenidaten... Zoazte betiko surtara... Kartzelan nengoa eta ez ninduzuten ikusi... Noiz utzi zaitugu ikusi gabe...? Lagun urkoari egin gabe utzi zendutenean, Ni utzi ninduzuten egin gabe".

—oOo—

Presoak ditut gaur mintza-gai; Preso politikoak ez ditut aipatzen oraingoan beintzat. Okerrak eta gaiztakeriak egin dituztelako, kartzeletan zigortuak diran gizonetaz ari naiz.

GIZONA da espetxeko illunpean eroritako gizagajo ori; giza-izatez askatasuna dagokiona; ezbeharrez itzalean jausia; GIZON jarraitzen duelako, gizonari dagokion diñatun aundiz artu bearrekoa.

Zer dira gaur eguneko Presondegiak? Kartzelaren izena "PENITENCIARIA" da. "Penitencia" itzak, ordaiña, zigorra adierazten du. Egindako gaiztakeriagatik, ordain-zigorra jasotzeko lekua da Kartzela. "Egin duk? Paga zak". Gaiztoa izan aiz? Egin zak penitentzia "Ire gaiztakeriaren neurrian, ordain-zigorra ere". Kant Filosofoak dio: Gaiztakeri bakoitzari bere neke-ordaiña dagokio. Gaiztakeriaren neurriko neke zigorra ezarri bear zaio gaizkilleari. Gaizkillea zigortzerakoan, ez begiratu zigorra ongarri edo kaltegarri izango zaion gaizkilleari edo gizarteari. Justizi utzari begiratu bear zaio: Gaiztakeria egin duk? Neurri berean ordaindu zak".

Etika eta Moral aldetik irizpide (criterio) au ezin ifiolaz onartu. Gizonak egindako okerrak zure begiz ikusi aal izango dituzu; gaizkillearen gaiztotasun-malizia, nork neurtu dezake? Lurreko epaille battek auzi au erabaki dezake: Orre-

GIZONA da espetxeko illunpean eroritako gizagajo ori. KARTZELAN

lako legea zapaldu du gizon onek; orrelako lege-zapaltzaileari orrenbesteko zigorra dagokio, legeak ala agintzen du-ta. Baiña, Gaizkillea, zenbateraino gaizkille izan dan, baaldakizu? Legea zapaltzerakoan, zenbateraino zan bere buruaren jabe? Gaizkillearen biotz-barna zenbateraino ezagutu dezazuke? Bere biotz barneko grina gaiztoak, txarkerirako joerak, aurtzaroko bere eziketa, bere inguruko gaiztakeri giroak, erantzukizun (responsabilidadea), zenbateraino gizonari arintzen dion, nork daki?

"EGIN DUK? PAGA ZAK". Bengantzak kutsu aundia duela jokabide onek edonork kompreni dezake. Gaizkillearen edo gizartearen onerako jartzen ez dan zigorra, mendeku-bengantzak utsa dirudi. Mendeku-bengantzak ez dator bat ordea Ebanjelioarekin.

Justizia egin bear da. Justizi orrek ordea Zergatik izan bear du gaizkillea zigortu eta zapaltzeko bakarrik? Justizia egiteko, gaizki eginaren neke ordain zigorra, nai ta nai ezean jaso bear ote du gaizkilleak? Justizia bai, Baiña gaizkille eta gizartearen onerako ezartzen dan justizi zigorra izan bedi. Justizia, bai, baiña gaizkillearen kartzelako egoera izan bedi gizarte bizitza eramateko gai ez dalako. Justizia bai, eta giltzapean eduki askatasuna bere eta erriaren kalterako izan al baledi. Justizia, bai, baiña gaizkille eta gizartearen onari begiratuta egindako Justizia.

NOLAKO KARTZELAK...?

Ez noski bengantzak leku; ez zigor leku. Gaizkillea ezitzeko, onerara erakartzeko, eraberritu eta aldatzeko lekua izan bear luke Kartzelak. Eziketarako eskola ez dan kartzela, gaiztakerirako ikastolan biurtzen da. Zoritzarrez, len baiño gaiztoagoak irteten dira kartzeletatik; kartzelako egoera alkar gelago gaiztozko egoera askotan gelditu dan presoak, erraztasunik izango al du eguneroko ogia irabazteko? Gizarteak bere ateak irekiko al dizkio berriro bertan bizi oal izateko...?

Geienetan inor ez da fiatzen kartzelan egondakoarekin; inork ez du sinesten gaizkillea kartzelan zintzotu denik. Susmo txarrak ditu gizarteak presoaren aurka; edonork baitaki kartzela ez dela izan gaizkillearentzat ezi eta eraberritzeko leku. Zer egingo du askatasuna iritxi duan presoak...? Bere burua goserik iltzen utzi...? Askotan bide bakarra uzten zaio preso izandakoari: lapurreta, kontrabandoa, gaiztakeria... Azkenik berriro KARTZELA.

Emagalduek badiutuzte beren bizitzak aldatzeko erakunde, Eliz instituzioak. Aragira berriro jo ez dezaten eziketa eder baterako toki gozoetan bilduko izaten dira emagalduek. Asmo onez jasoak dauka beintzat, naiz eta bear bezala gaiztoak ez euki, baiña. Orrelako zerbait, Ez ote bearezko kartzeletatik irtetzen diranentzat? Gizarteak baztertzen dituen preso errukarri auek, Ez ote dute arkitu bear babes-itzala Eleizako erakundeetan? Baztertuen Eliz Ama ez da bada gure Eliza?

1968GO MARTXOAK 27

Egun onetan, Buenos Aires-en, Iñaki Asplazua euskaldun apaiz borrokalariarekin arkitzen naiz. Etxe aundi batean dago... goitik beara bizitza askoko etxea da. Apaia benetan. Hotela dirudi. Baña ez da Hotela. Kartzeletatik ateratzen diranentzat babes leku da leku ura. Entzun dezaigun berari:

—Ogei bat irtetzen dira illero kartzeletatik. Zer egin dezakete ogia irabazteko eskubidea ukatzen zaion gizarte onetan? Berriro gaiztakerira, berriro kartzelara. Orrelakorik gerta ez dezaien, urte barruan kartzeletatik kampa atera izan oi da; geroko gaiztakerien iturri omen da askotan kartzelako bizitza. Kartzeletan dauden, eundik larogei len egondakoak omen dira.

"GAIZKILLEEN SENDA LEKUA" izena bear luteke kartzelak. Gaizkillearen pekatu bizitzari baiño geiago gerokoari begira dagoan lekua... Gizarterako berriro gizona ezi eta moldatzen dakian lekua... Gaizkillea ongille biurtzeko lekua, beste gizonekin giza bizitzan berriro bizi dedin.

Diziplina gogorrik gabe, reglamentu ireki batekin ezi bearko lirake presoak. Bisitak artzen eragozpenik gabe utzi... zensurarik gabe eskutitzak egiteko askatasu-

na eman... naiz esku lan, naiz espirtuzkoa, lan sari jornal on batekin eratu...

Teknika aldetik ezizaille argiak bearko lirake kartzeletan: psikiatrak, psikologoak, soziologoak, pedagogoak... Jakintsu auekin bat eginik izango da epaillea. Guzien artean erabakitzea izango litza-ke preso gauza den ala ez, berriro gizarte bizitza askatasunean eramateko. Kartzela senda leku, izanik, bertako egoera, gaizkillea sendatu arteraifioa baizik ez du izan bear. Gaizkillearen pekatuari era onetan zigor-epaia eman bearko lloke epailariak: Gaiztakeria egin duzu; arrisku zera gizarte bizitzarako; zure burua berriro ezi eta eratu bear duzu beste gizon-ekin gizarte bizi aal izateko; sendatu arteraifio zoazkit kartzelara.

KARTZELATIK IRTENDAKOAN, ZER?

Bere bizi-bidea arkituko ote du askatasuna iritxi duan presoak? Legearen aurrean kutsurik gabe bear duten guziak sarritan ikusten ditugu, eziketa on bat ematen zaie itzaldi eta zinearen bitartez eta lana arkitzen duten bitartean, etxe onetan babesten ditugu. Ezertxo kosta gabe, auxe dute euren etxe bizitza; eta kartzeletan bizi izandakoak daramazkete etxe onen gorabehera eta administrazioa. Emen bizi diran bitartean, goizeko zor-zirak ezkerro lan billa dijoaz erri- ra; ortarako gure laguntza ere bade. Esan bearrik ez, nai dute- nak datozela guregana. Pozaren pozez esaten dituz: guregana datozen geienak salbatzen dila eta beste edonork bezelaxe bizitza zintzoa daramatela gizarteon.

Etxea ikusten dugun bitartean, onat-arat dakuskigu preso izanda-koak. Zer gaiztakeri egin ote dituzte? Uste gabean galdera au egiten diot Iñakiri: —Gaizkille izan- dako oen artean bizitzeak, ez zaitu beldurtzen? Algara aundiz jaso dut bere erantzuna:

—Beldurra...? Ez orixe. Oso senti- mentu onekoak dituzu gaizkille izandako auek, Legepean bizi di- ran asko, auek baiño gaiztoagoak dituzu. Beren gaiztakeriak askotan justizia bera dute oinarri: okerrak egiten dituzte, bein baiño geiagot- an emazteak leialki jokatu ez du- alako; lapurreta jo dute, beren familiak miserlan arkitzen zirala- ko. Maitasunez artzen badiugu, guztiz esker oneko eta gizon jator agertzen dira.

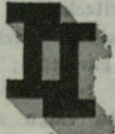
Etxe barnean elizatzko bat dago; Kartzelan egondako Kristori jasoa; bere izena: "KRISTO ENCAR- CELADO". Ederra benetan Elkar- te onne eginkizuna: Preso izanda- koak salbatu eta gizarte bizitza- rako berriro moldatu. Argentinako Estaduak onarturik du Obra eder au eta Gotzai geien bedekina- penak jaso ditu.

Elizak ez ote luke orrelako zer- bait egin bear emen eta an?

Arostegitar Jokiñ

—Kontuz mutil! Hainbeste lan egiteak galdu egin- go hau.

ITURZAETA

agencia inmobiliaria

ZUK BEAR DUZUN ETXE-BIZITZA EROSTEKO...
ZURE TERRENOAK SALTZEKO...
ZURE DIRUAK UGALTZEKO...

Hernani, 1 - Urrut. 429178 Donostia

Euskalerri'tik Erroma'ra (VI)

Gaztañaga'k

TRATUAN

Itali'ko uri aundietan gauza eder ikusgarri asko daudenez, bertako eta atzerriar ugari ibiltzen dira ikus-miñez ibiltari. Ikas-gogoz dabilzanak eta ikus-miran dabilzanak, danetarik noski. Batzuek eta besteek, berriz, zerbait eraman nai izaten dute oroigarri. Ba-dakite ori bertakoek eta an ipintzen dizkiete zer-nai guziak aukeran, irispidean, esku-eskuan.

Frantzi'n ere ba-dira azokak, zenbait uritako karrikarik nagusiengana. Karrikaren alde bietara saltzaille-erosleak "tratuan". Ala ikusi genduan, beintzat Tulus'en eta Niza'n, adibidez. Danetarik salgai: barazki eta egazti, eta abar, e.a. Tulus'ekoak izan bear du zerbait bere-berea; izan ere, zerbaitegatik esaten diote "zorri-azoka".

Baiñan Itali aldean beste inñun baiño... gazdunagoak ez ote dira, gero, karriketako sal-erosketa oriek? Begiratu, ikusi, aukera egin eta... "kuante lire?" galdetu. Ez al da erraza?

Eskatua eman eta kito? Bai zera! Ala naiko lukete saltzailleek. Erosle ondo-eskolatuek ez, ordea. "Tropo karo" edo gutxienaz ere "molto karo" erantzun bear. Askotan, beste gabe, bereala merkatzen dizute milla liraz. Abiatu orduan beste norabait eta... an eskeiniiko dizute are merkeago. Ez da guziz zailla zenbait oroigarri, liburuak dirala, apaingarriak dirala, saneurriz erdira jetxi-araztea.

—oOo—

Itz batean, "tratuan" egin bear, azokako gisara. Zenbat-eta tratatari ohea dan bat, orduan-eta gutxiago lotsatuko, orduan-eta merkeago aterako ditu erostekoak. Eta ontan ez dago lapurretarik. Larretar Emil adiskideak esaten ziguna, egia baita: erosleak ez dio inñori kalterik egiten, ez dio "peatzan"; izan ere, ondo daki saltzailleak zenbatetik beera ez duan eman bear, bere burua ez ondartzeko. Eta... nekez labainduko dira ortan!

Gure arteko zenbaitek ongi azaldu zuten tratatarietarako doirik aski. Oso gutxi ziran saltzailleak kupitzen ziranak edo-ta lotsaz geldituak.

Oartzen dira italiarrak zein-nungo bixitariak diran onenak. Gutxienaz ere beintzat, nungoak diran berentzat txarrenak. Ala adierazten zigan txofer edo an dioten bezela "autista" batek; batez ere doixtarak edo alemaniarak zirala okerrenak. "Tedeski" oriek oso lotsagabe etortzen zaizkigu. Gure izkuntzatik bi itz ikasten dituzte, azkar baiño azkarrago esateko: "tropo karo".

Erroma'n eta Florentzi'an bere-

ziki, ageri da denda garesti eta ederrik aski. Bai bestelakorik ere, ordea, eta aukerak guzuzatik bitxienak. Erroma'n bertan ez ainteste. Batez ere Florentzi'an eta Jenoba'n. Karrika osoak azoka bihurturik eta ezin asma-ala gauza bitxiz beteak.

GAUEZKOAK ETA GAUTARRAK

Bai azkar etortzen zala gaua Itali'n! Gu oituta geundenetik askoz azkarrago. Izan ere eguzkia ia ordu betez leenago ezkutatzen baita an. Egunez esan ezin-aala, gauza eder ageri baldin ba'ziran, gauzez ere guziz ikusgarria da Erroma; beste uriak baiño areago Erroma bera. Ango iturri argituak eta enparantza bikainak! Geiagotara gabe, "Koloseo" bera: arriak argi eta tarteak illun, zuri eta beltz, zoragarria edozein aldetatik ikusteko.

Napoles'ek batez ere kaia du ederra gauze. Donosti eta "Kon-txa"ren antzeko itsas-kolkoka, erdian ugarierik gabe ta gurea baiño aundiagoa. Florentzi'ak ere ikusgarri asko ditu ondo argituak, gauzez ikusteko atsegin gertatzen diranak. Batez ere, ordea, gauzarik bitxiena "Ponte Vecchio" esaten dioten "Zubi Zaarra". Ibai-gaiñeko zubi aundia, ezker-eskuin etxeak ditualarik eta erri-barruko edozein karrika dirudielarik. Etxeak esan dut, baiñan ez edozelako etxeak: sal-erosketako etxeak, dendak, alegia.

Eta zubi ontatik besterako karrika? Margolarien karrika dirudi. Alde bietan ez da margo-lanak eta erti-lanak besterik ikusten, etxe-ormarik ere ia-ia ageri ez izate-raiño. Era guzietako eder-lanak, aspaldiko eta berriak, gauzez ere salgai. Gau osoan? Agian bai.

—oOo—

Erroma'n iturri eta arri argituen ederrari begira ikus-miran ibillien ibilliz, gertatzen dira begien aurrean inñioz edo bein, beren erakusten dabilzan emakumeak ere. Erroma'n bertan ez ainteste, gu gertatu giñan tokietan beintzat. Besterik gertatu zitzaigun beste bi uri ospetsuetan: Jenoba'n eta Niza'n. Ikusi gabe sinesterik ere!

Batean eta bestean gu bildu izan geran ostatuak —arritzekoa ez denez, oso bidezko baizik— etziran lenengo maillako garestiak; ez genduan orrelakoen bearririk ere. Orrela, bitan gertatu zaigu etxe batetik bestera ibilli bearra: batean afaldu eta beste batera joan bear lotarako.

Kaiaren inguruan gure afal-tokia Jenoba'n. Andik urrunago, berriz, gau-ostatuak. Bestetik besterako bidean, antxe ageri ziran zenbait emakumezko, gazteak eta ain gaz-

te etziranak; jazkera guzietakoak, bakoitza bere jarrera berezian, nabarmenago eta ez, ormari bizkar emanda, ibillian, burumakur eta buru-zut. Zenbat, ordea! Eta guziak zai; batzuk ixillean, beste zenbait edozeini deika, naiz itzez eta naiz keiñuz.

Gizonezkoak ere ez urruti. Batzuek banaka, besteak taldean, begiak botatzen so eta so, irrikaz; zenbait inguratu eta "tratuan".

Bat da entzutez jakitea eta oso besterik, nork bere begiz ikustea. Uri auetantxe bertan izan zirala

Caracalla enperadorearen denboretan egindako Pergamo-ko anfiteatroa. Gizadiak beti izan duan jolasetarako grina.

neskame ta morroiak sal-erosteko giza-azokak Erroma'tarren garaian? Eta zer da oraingo au? Diru truk beren buruak eskeintzea, diru truk saldu eta erostea. Giza-azoka beldurgarria!

Gazte diran arte zer-nai lane-tarako gai egin zezaketzen beren buruak, eta bitartean... Gero zer? Illuna eta beltza orrelakoen etorkizuna.

Zergatik ortaratu ote? Noren erruz? Noiz arte orrela? Gizadiak beti izan duan gaitza; eta izango ere duana, noski. Baiñan bai errukarriak! Zeintzuk ote errukarriago giza-azoka ontan, erosleak ala saltzailleak? Emakumezkoak ala gizonezkoak?

Gurasoentzat, ezitzaileentzat eta gizartearentzat bai dala negargarria eta sakonenetik aztertze-ara-zoa! Gaitz ain edatu oni sustrai-

-sustraitik sendabide jatorra emateko aalegin aundiagoak egiten ez ditugun bitartean, guzientzat beti lotsabide ta aalkegarri izango dan arlo zailla.

—oOo—

Eta Niza'n ikusia? Ostatuan gure txalmak utzi eta afaritara giñoazelarik, emazteki-taldea karrikan. Itzuleran ere berdin. Nabarmena eta urrunera ezagun gertatzen dana, orrelakoen egoera. Itsas-ertza argiz bete du Niza'k, egunez ere guziz argitsua da-ta. Uri-barrua ere arras argia, dana zuri

ziran aruntz-onuntzean. Askoren begiratu itunak, egia esan, goibel-tasuna kutsatzen zuan, egun-argiz ikusita. Azkenean ere, ordea, itsas-uria da Jenoba. Iurbira guzitik agertu oi diran itsas-gizonak, agian luzaro etxetik urrun dabilzanak, ugari gerta oi diran uria. Onelakoena ez da, tamalez, ain arrigarri. Baiñan Niza'koa? Dirudunen uri apain, garbi eta zurian? Jende "ondo ezien" bizitokian?

Bear bada, orretxegatik gertatu zitzaidan —uste-gabekoaren ueste-gabeko?— ain ulergaitz eta samingarri.

—oOo—

Aiek ere bizi! Emakumeen berdintasuna, emakumeen jasokuntza... Aoz-ao dabilzan itzak. Guziz bearrezkoak, gaiñera; baiñan ez itzetan gelditzeko.

Ba-daukagu danok zertan sailatu; eta ba-dute, batez ere, emakumezkoek zertan aalegindu, giza-azokak eta ema-azokak buka daitezen betiren betiko. Eta guk, begien aurrean ala-bearrez gerta zitzaiguna bakarrik dakigu. Ageri-agerikoa bakarrik ote da guzia? Ai ala balitz!

"HOMO EROTICUS"

Aurrerakoan ere izango dira giza-azokak eta ema-azokak. Nola ez? Aberekeriari ain akuillu zorrotzez eragiten eta diru-zalekeriari ain indartsuki aizematen zaion bitartean.

Jakin-berria dugu gizakiok gure aurrekoak milloika urte askoren buruan eldu zirala ezagueradun izatera, beren buruez jabetzera. Mendeen mendeak bear izan zituztela gure aurreko basatiek "HOMO SAPIENS" izatera irixteko, gizaki edo izaki ezagueradun izatera, alegia.

Eta orra or bestelakorik gure begien aurrean! Txantxetan ere, gu Erroma aldean genbiltzan egunetan izki aundi batzuk, gure eza-guera eta geren buruen jabetza ukatzen. Zenbait karrika aunditan ezkerretik eskuinera zapi orixka zabalak, beren altzoan izki aundiz, izki beltz nabarmenez onela zia-gotenak: HOMO EROTICUS.

Toki onera goaz! Au da aurre-rapena! Ori da billakuntza edo idorokuntza bitxia! Bai, gure aurrekoen aintziñagokoek ere beren aberean, beren basatian "eroticus" edo atsegin-zale izaten etzekitela-koan. Ez, bada, jakingo!

